

**Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav translatologie**

Bakalářská práce

Tomáš Cieslar

**Komentovaný překlad: Feinman, Jay: Law 101. Everything You Need to Know About
American Law. Oxford University Press, 2014, s. 1–16**

**Translation with Commentary: Feinman, Jay, Law 101: Everything You Need to Know
About American Law. Oxford University Press, 2014, pp. 1–16**

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Šťastná, Ph.D.

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat vedoucí práce Mgr. Zuzaně Šťastné, Ph.D. za velmi vstřícný přístup a trpělivost při vedení práce, stejně jako za velmi cenné připomínky a odborné rady, které mi při práci velmi pomohly. Stejně tak na tomto místě děkuji doc. PhDr. Martě Chromé, Ph.D. za odbornou pomoc při kontrole správnosti překladů anglických právních termínů.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne _____

Tomáš Cieslar

Abstrakt (česky):

Tato práce se skládá ze dvou částí. První částí překlad vybraného úseku knihy Law 101. Everything You Need to Know About American Law a druhou je komentář k překladu. Komentář popisuje reflexi překladatelského procesu. Je rozdělen na čtyři oddíly: analýzu výchozího textu podle modelu Ch. Nordové, stručný popis metody a teoretického zadání překladu, analýzu nejzásadnějších překladatelských problémů (se zvláštním důrazem na převod právní terminologie) a typologii posunů podle A. Popoviče.

Klíčová slova:

Právo, výklad práva, právo USA, ústavní právo, ústava USA, listina práv, občanská práva

Abstract (in English):

This thesis consists of two parts. The first part is a Czech translation of a chosen section of the book Law 101. Everything You Need to Know About American Law, and the second part is the commentary to the translation. The commentary reflects the translation process. It is divided into four subsections: source-text analysis according to the model of Ch. Nord, a short description of the translation method and the theoretical translation brief, an analysis of the most significant translation problems (with an emphasis on the translation of legal terminology) and the typology of translation shifts according to A. Popovič.

Keywords:

Law, interpreting law, US law, constitutional law, US Constitution, Bill of Rights, civil rights

Obsah

1. ÚVOD	6
2. PŘEKLAD	7
3. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU	21
3.1 Překladatelská analýza originálu.....	21
3.1.2 Vnětextové faktory.....	21
3.1.2.1 Autor, médium, místo.....	21
3.1.2.2 Adresát, motiv, záměr, funkce.....	22
3.1.3 Vnitrotextové faktory.....	23
3.1.3.1 Téma, obsah, výstavba textu.....	23
3.1.3.2 Presupozice, nonverbální prvky, lexikum, syntax.....	24
3.2 Fiktivní zadání a popis metody překladu.....	25
3.3 Typologie překladatelských problémů a způsoby jejich řešení.....	27
3.3.1 Kulturní problémy.....	27
3.3.1.1 Právní terminologie.....	27
3.3.1.2 Ostatní kulturní problémy.....	33
3.3.2 Jazykové problémy.....	36
3.3.2.1 Lexikální problémy.....	36
3.3.2.2 Syntaktické problémy.....	37
3.3.2.3 Stylistické problémy.....	39
3.3.3 Ostatní textově specifické problémy.....	40
3.4 Typologie posunů.....	42
4. ZÁVĚR	44
5. BIBLIOGRAFIE	45
PŘÍLOHA Č. 1 – VÝCHOZÍ TEXT	47

„ ... otevřené srdce a láska mezi lidmi jsou o hodně víc než spravedlnost, a ještě mnohem víc než nějaké soudy, pravidla a právo.“ – soudkyně Ústavního soudu Kateřina Šimáčková, 2014

1. ÚVOD

V této práci jsem si vytyčil za cíl překlad vybrané části anglického populárně naučného textu pojednávajícího o americkém právu a následnou reflexi překladatelského procesu v komentáři. Tento úkol není jednoduchý, a to jednak v tom smyslu, že výchozí text je velmi úzce spjat s kulturou vzniku (USA), díky čemuž je jeho platnost místně omezena a je tak potřeba počítat s mnoha aluzemi na americké kulturní realie. Druhá a zásadnější obtížnost spočívá v tom, že při překladu bude nutné vypořádávat se s právní terminologií amerického práva – toto úskalí přidává překladatelskému procesu ještě jednu dimenzi navíc, neboť se již nebude jednat pouze o překlad „z jazyka do jazyka“, ale na mnoha místech také „z právního systému do právního systému“, jak podrobně popíšu v kapitole 3.3.1.1.

Navzdory těmto úskalím jsem si právě tento text vybral záměrně. V současné době studuji zároveň na právnické fakultě, o právo se tedy odborně zajímám a překlad právě tohoto typu textu mi jednak umožní hlouběji proniknout do problematiky právního překladu, a jednak zdokonalit se v překladatelském předávání informací o jiných právních řádech. Tyto dovednosti považuji za důležité pro svůj rozvoj, jak osobní, tak profesní.

Práce je rozdělena do dvou zásadních částí. V části první provedu překlad výchozího textu do češtiny. V části druhé se pokusím o předložení odborného komentáře, ve kterém provedu reflexi svého překladatelského procesu. Komentář bude rozdělen do dalších čtyř oddílů. V prvním oddílu provedu překladatelskou analýzu původního anglického textu, v jejíchž hrubých rysech se budu opírat o model Christiane Nordové (1991, s. 35–127). Budu tedy klást důraz na dominantní vnětextové a vnitřtextové faktory, které vystupují v textu do popředí. Ve druhém oddílu popíšu použitou metodu a strategii překladu, zmíním také fiktivní zadání pro hypotetickou situaci, že by přeložená kniha vyšla v českém prostředí. V navazujícím oddílu třetím podám výklad k překladatelským problémům, na něž jsem při překladu textu narazil, stejně jako k postupům užitým při jejich řešení. Největší část pozornosti bude věnována otázce, která je při překladu tohoto díla nejzávažnější, a sice problémům vyplývajícím z odlišností mezi právními systémy kultury americké a kultury české. Konečně v oddílu čtvrtém se budu zabývat překladatelskými posuny, ke kterým při překladu došlo.

2. PŘEKLAD

Žádné tajné knihy nejsou

1

Právo se dá pochopit

Právo Američany přímo fascinuje. Proč by také nemělo? Právo je důležité, umí dát zabrat našim mozkovým závitům a někdy dokáže i pořádně šokovat. Podívejme se na pár případů, které se dostaly na titulní stránky novin:

Devětasedmdesátiletá Stella Liebecková si v Albuquerque v Novém Mexiku koupila u okénka v McDonald's kávu. Když si kelímek pokládala mezi nohy, aby sundala víčko a přidala si do kávy smetanu a cukr, kávu rozlila a popálila se. Liebecková musela se zraněními do nemocnice, kde s popáleninami strávila sedm dní a musela podstoupit transplantaci kůže. Podala na společnost McDonald's žalobu, protože podle ní byla káva nebezpečně horká. Porota jí přiznala bolestné ve výši 160 tisíc dolarů a dalších 2,7 milionu dolarů jako sankci pro McDonald's. Tuto částku porota vypočítala jako zisk McDonald's z prodeje kávy za dva dny. (Soudce později snížil sankční náhradu škody na 480 tisíc dolarů). Byla to nevídaná ukázka systému, kde se může náhrady škody domáhat už opravdu každý, nebo spravedlivý rozsudek pro oběť poškozenou porušením práva? Viz kapitolu 5.

Po teroristických útocích z 11. září administrativa prezidenta George W. Bushe prohlásila, že prezident jakožto vrchní velitel ozbrojených sil má pravomoc označit jak příslušníky cizích zemí, tak občany Spojených států za „nepřátelské bojovníky“ a držet je po neomezeně dlouhou dobu na námořní základně Guantánamo na Kubě. Podle nařízení prezidenta a zákonů Kongresu nebyl vězňům povolen přístup k soudům, které by zákonnost vazby přezkoumaly. Nejvyšší soud rozhodl, že soudy právo na přezkum mají a že občané nemohou být drženi neomezeně dlouhou dobu bez řádného procesu. Proč o otázkách souvisejících s národní bezpečností rozhoduje Nejvyšší soud a jak soudci vědí, jak se má v těchto případech vykládat Ústava? Viz kapitolu 2.

Marc Bragg si koupil a následně prodal virtuální pozemky a další majetek v nesmírně oblíbené internetové hře Second Life, kde si hráči ve virtuálním světě vytvářejí svou vlastní postavu. Když odhalil díru v herním kódu, která mu umožnila koupit si pozemek za směšně nízkou cenu, vývojář hry, firma Linden Research, mu zmrazil účet, čímž ho zbavil virtuálního

majetku, který měl ve skutečném světě hodnotu 4 000–6 000 dolarů. Bragg firmu Linden žaloval, ta se bránila se slovy, že majetek nabytý ve hře podléhá herním podmínkám, podle nichž má Linden nad majetkem veškerou kontrolu. Jakým způsobem právo přenáší pojetí vlastnictví, jež sahají až do středověku, do dnešních dob, aby je mohlo aplikovat na internet ve dvacátém prvním století? Je-li virtuální svět společenstvím se svými vlastními normami a pravidly, měl by mít svůj vlastní právní řád, nebo by měl existující právní řád jeho pravidla alespoň uznat za soudně vynutitelná? Viz kapitolu 7.

George Zimmerman, dobrovolník domobrany ve floridském Sanfordu, zavolał večer 26. února 2012 policii. Chtěl nahlásit „fakt podezřelého týpka“, který „vypadá, že má něco za lubem nebo je na drogách nebo tak něco“. Tím „týpkem“ byl Trayvon Martin, sedmnáctiletý chlapec, který si šel do místní samoobsluhy koupit pytlík bonbonů Skittles. Zimmerman Martina sledoval, nato mezi nimi došlo k verbální a pak i fyzické potyčce a nakonec Zimmerman chlapce zastřelil. Když byl obviněn ze zabití, obhajoval se tím, že čin spáchal v nutné obraně – Martin ho předtím udeřil a mlátil mu hlavou o zem. Porota Zimmermana osvobodila. Tento případ rovněž vyvolal pochybnosti o floridském zákonu nazývaném „Stand Your Ground“, který umožňuje lidem použít ke své obraně smrtící sílu, i když mohou z nebezpečné situace utéct. V jakých případech by mělo být přípustné někoho zabít v nutné obraně? Viz kapitolu 8.

V právu zdaleka nejde jen o tak zásadní otázky, jako je prezidentova definice nepřátelských bojovníků, nebo o dramatické kauzy, jako je příběh George Zimmermana. Právo v mnoha ohledech proniká do našeho každodenního života. Kritici namítají, že u nás v poslední době začíná být „přezákonováno“ – máme příliš mnoho práva a příliš mnoho právníků. Právo však bylo v naší společnosti rozšířeno už od samého počátku. Ještě předtím, než Otcové poutníci dopluli do Massachusetts, sepsali Mayflowerskou smlouvu, právní dokument, jímž se řídili při osidlování Nového světa. V koloniálních dobách byla právní úprava hospodářských vztahů, veřejného vystupování a společenské morálky přinejmenším stejně široká jako dnes. Právo často stíhalo běžné lidské neřesti jako cizoložství, opilost nebo zahálčivost. Zákony obšírně upravovaly obchodní poměry, stanovovaly, jaká má být velikost bochníků chleba a kdy a kde se zboží smí prodávat. Běžné soudní spory skýtaly příležitost k tomu, aby se lidé scházeli – proslovy advokátů bývaly velkolepé a z publika zaznívaly četné komentáře. V dnešní době nás právo ovlivňuje jednak každého zvlášť – když si najímáme byty nebo vlastníme domy, uzavíráme sňatky, řídíme auta, půjčujeme si peníze, nakupujeme, jsme členy organizací, chodíme do školy nebo do práce a čerpáme zdravotní péči – a jednak všechny

dohromady – když vláda vyměřuje daně, reguluje vysílání a kyberprostor, potírá zločin a omezuje znečištění.

Navzdory tomu, jak nesmírně nás právo může uchvátit, je pro většinu lidí obtížné dozvědět se o jeho podstatě více. Právo je tak složité a obsáhlé, že nikdo, ani ten nejzasvěcenější právník, jej nemůže pochopit beze zbytku. A co víc, právníci ani právní vědci se neobtěžují tím, že by se snažili právo obyčejným lidem zpřístupnit. Je to přesně naopak – právní odborníci jsou jako kněží nějakého tajemného náboženství, kteří se často snaží z práva udělat něco záhadného a nedostupného.

Ale aspoň něco se o právu může dozvědět každý. Od toho je tady tato kniha, která vysvětluje základy práva – normy, principy a argumenty, jež právníci a soudci používají. Všechno právo zde ale nenajdete – je ho prostě příliš mnoho, než aby se z něj kdokoliv zvládl naučit více než tu a tam pár útržků. To je také jeden z důvodů, proč se většina právníků specializuje na určitou oblast – aby se mohli do hloubky naučit např. otázky deliktů odpovědnosti zdravotníků v New Jersey nebo federální daňové právo vztahující se na právnické osoby. Ale co se týče základních disciplín a základních konceptů, všichni právníci znají víceméně totéž, protože si na právnické fakultě prošli podobným výcvikem.

Jak se zdá, prostředí právnických fakult dokáže veřejnost uchvátit stejně silně jako právo samotné. Díky řadě knih a filmů, od *Papírové honičky* po *Pravou blondýnu*, panuje obecné přesvědčení, že první ročník na právnické fakultě vám sice řádně procvičí mozkové závity, ale také vás sedře do morku kostí. První ročník právnické fakulty je vlastně takové cvičiště, kde si budoucí právníci mohou osahat téměř všechno. Tato kniha se proto bude zabývat podstatou toho, co se studenti práva naučí právě tam – je to jádro znalostí, které jsou užitečné a zajímavé také pro neprávnické.

Studijní plán prvního ročníku vypadá na téměř všech právnických fakultách v USA podobně. Probírá se několik zásadních témat, kterým se také věnuje tato kniha. Ústavní právo se zabývá strukturou státní moci (kapitola 2) a osobními svobodami, jež jsou před zásahem státu chráněny (kapitola 3). Občanské právo procesní se věnuje průběhu soudních sporů (kapitola 4). Právo občanských deliktů (*tort law*) řeší újmu způsobenou osobám (kapitola 5). Smluvní právo je právem soukromých dohod (kapitola 6). Majetkové právo upravuje vztahy mezi lidmi s ohledem na vlastnictví věcí (kapitola 7). Trestní právo hmotné určuje, za jaké protiprávní jednání může stát osobu zbavit života nebo svobody (kapitola 8). Trestní právo procesní upravuje průběh rozhodování o trestných činech a práva obviněných (kapitola 9).

Téměř každá právnická fakulta nabízí výuku ústavního práva, smluvního práva a ostatních předmětů. Předměty vyučované na různých školách se navzájem do značné míry

podobají v tom, jaké zdroje využívají a jaká témata pokrývají. Fakulty v New Jersey, Iowě a Kalifornii všechny vyučují základní principy práva USA, často s využitím stejných soudních rozhodnutí a zákonů. Pokud se po přečtení této knihy rozhodnete navštěvovat právnickou fakultu, zjistíte, že vám je většina látky prvního ročníku povědomá. Každý předmět však učí jiný vyučující a každý vyučující má odlišný pohled na věc. Některé z těchto rozdílů jsou nepodstatné, jiné naopak zásadní. Jeden vyučující může být politický liberál, jiný zas konzervativec. Někteří mohou jako klíč k pochopení práva upřednostňovat ekonomickou analýzu, zatímco jiní mohou uplatňovat přirozenoprávní přístup. Všechny tyto a mnohé další rozdíly v úhlu pohledu, vedou k velmi odlišnému pochopení toho, co vlastně právo je. Takže ačkoliv studenti práva i právníci rozumí v zásadě stejnému právu, každý ho chápe jiným způsobem.

I tato kniha je psána z určitého úhlu pohledu. Jinak to ani být nemůže. Tato perspektiva vychází z řady prací špičkových právních vědců. Některé prvky této perspektivy jsou široce přijímány, zatímco ostatní mohou být kontroverznější. Tento pohled lze shrnout do několika níže uvedených zásad:

Právo není v právnických knihách. Jednou z prvních věcí, které nás napadnou, když se řekne právo, jsou knihy – tlusté spisy, které váží tolik, že je téměř nejde ani uzvednout; zaprášené, v kůži vázané bichle precedentů; právnické knihovny plné sbírek zákonů a soudních rozhodnutí. Ačkoliv nám toho o právu knihy říkají mnoho, ony samy právem nejsou. Právo totiž žije ve společnosti, ne na papíře; uskutečňuje se v jednání a vzájemných vztazích soudců, advokátů a řadových občanů.

Zamysleme se například nad rychlostním omezením, což je jedno z pravidel, na která narážíme nejčastěji. Jaká je nejvyšší povolená rychlost na většině mezistátních dálnic? Pokud by se někdo podíval do právnických knih, mohl by si myslet, že odpověď je 65 mil za hodinu. My ale víme, že tomu tak úplně není. Pokud na rušné dálnici v New Jersey pojedete pětadesátkou, počítejte s tím, že za vás nalepí kamion a začne blikat, abyste se zařadili do pruhu pro pomalá vozidla. Podle chování řidičů je nejvyšší povolená rychlost značně vyšší než 65 mil za hodinu. A stejně to vidí i strážci zákona. Policisté dávají řidičům rezervu tři až pět mil za hodinu – nikdy nedají pokutu za rychlou jízdu někomu, kdo jede 66. Pokud by policista něco takového udělal, soudce u dopravního soudu by se mu vysmál. Z praktického hlediska soud nechce marnit čas někým, kdo překročí povolenou rychlost o jednu nebo dvě míle za hodinu. Z hlediska právního policejní radar často ani není natolik přesný, aby dokázal takováto malá překročení spolehlivě rozlišit. Jak rychle se tedy skutečně smí jezdit? V knihách odpověď nenajdeme.

Abychom tedy mohli právo pochopit, musíme zkoumat to, co se na světě doopravdy děje. Poznatky z těchto událostí pak můžeme zobecňovat a vytvářet teorie a koncepty, které budou základem pro naše pochopení práva. Zásadním kritériem posuzování je však svět samotný, a ne teorie. Studenti na právnických fakultách si mohou své znalosti takto utřídit například tím, že se zaměřují na jednotlivé skutkové stavy, z nichž pramení soudní spory, a na soudní rozhodnutí, která tyto situace vyřešila. Každý z těchto takzvaných *případů* začíná nějakou skutečnou událostí, jako je např. zastřelení Trayvona Martina nebo zadržení nepřátelských bojovníků. Tyto případy nás nutí přemýšlet o řadě událostí souvisejících a učí nás hledat vztahy mezi konkrétním skutkovým stavem a obecným právním principem. Tato kniha se tohoto modelu drží a ilustruje právní principy na mnoha zajímavých příkladech.

Právo není žádné tajemství. Stejně jako je omyl myslet si, že právo se skrývá v právnických knihách, je mylná i představa, že právo je něco tajného, nebo aspoň nepřístupného obyčejnému člověku. Abychom mohli právo chápat a aplikovat na pokročilé úrovni, jež je vlastní právnickům, jsou zapotřebí odborné znalosti, pro pochopení základní podstaty práva ale potřeba nejsou. V právu se odráží sám život. Principy a otázky, jež právo ztělesňuje, se nijak neliší od těch, s nimiž se setkáváme v ostatních oblastech našeho života. Například smluvní právo popisuje sliby, které lidé dávají v obchodním i neobchodním styku, stejně jako to, jak tyto sliby následně vykládají, dodržují a porušují. Velmi málo neprávnicků dokáže vysvětlit objektivní teorii vytváření smluv nebo podstatu promlčení (po přečtení kapitoly 6 to však zvládnete i vy), ale o smlouvách a slibech už každý určitě něco slyšel. Pokud někomu něco slíbíme, ale máme přitom zkřížené prsty, znamená to, že se slib nepočítá? Pokud slíbíme dětem, že je vezmeme do kina, ale mezitím se nám nečekaně objeví v díři důležitá obchodní schůzka, znamená to, že se z původního slibu můžeme vyvléknout? A co když se nám prostě nebude chtít? Co když nám nově koupená televize nebude fungovat, můžeme ji vrátit do obchodu? A tak dále.

S takovými otázkami se všichni setkáváme každý den. Díky právu můžeme tyto otázky a zásady, podle nichž je lze řešit, zkoumat na úplně jiné úrovni – základní myšlenky jsou přitom zcela přístupné i neprávnickům.

Žádné jednoduché odpovědi nejsou. V právu se odráží sám život – a život není jednoduchý. Proto na otázky práva jednoduché odpovědi neexistují. Život je složitý ve dvou směrech. Jednak bývá výchozí situace často nepřehledná, takže je těžké vymezit právní otázku a nalézt vhodné řešení. Vzpomeňme si na rychlostní omezení. Pokud zformulujeme jasné pravidlo, v tomto případě „pojedete-li rychleji, než je dovoleno, dopustíte se trestného činu“,

nevyhnutelně se objeví výjimky z pravidla, například „rodič, který spěchá s vážně nemocným dítětem do nemocnice, může povolenou rychlost překročit“. Pokud zformulujeme pravidlo nejednoznačně – „jezděte tak rychle, jak je za daných okolností rozumné“ – začnou vznikat spory o tom, jak se má v jednotlivých případech pravidlo použít.

A jednak je život složitý proto, že často nemáme na určité otázky jasný názor. Chtěli bychom mít jednoznačné právní normy, abychom zajistili bezrozpornost, spravedlnost a předvídatelnost, na druhou stranu však chceme ponechat prostor spravedlivému zvážení jednotlivých případů, v nichž by použití normy vedlo k nespravedlivému výsledku – to abychom zmírnili situace, kdy je zákon na některou ze stran nepřiměřeně tvrdý.

Politici často chtějí, abychom si mysleli, že na zapeklité právní otázky lze nalézt jednoduchá řešení. Za posledních pár let jsme si zvykli na politiku úderných hesel a na zjednodušující ideologie, které prohlašují, že všechny naše problémy se vyřeší, pokud omezíme počet zbytečných soudních sporů, přitvrdíme v potírání zločinu, poženeme lidi k odpovědnosti za jejich činy nebo se budeme řídit nějakými podobnými hesly. Z pohledu této knihy to tak jednoduché prostě není.

Právo je bojištěm politického konfliktu. Složitě otázky, kterými se právo zabývá, a naše protichůdné odpovědi na ně jsou předmětem politických sporů. Nejedná se o politiku ve smyslu volby mezi republikány a demokraty, ale i přesto je to boj o společenské zdroje a společenské hodnoty. V právu se rozhoduje o těch nejzásadnějších otázkách, s nimiž musí zápolit každá společnost – co komu patří? Kdo bude žít a kdo zemře? Co je správné a co špatné? Při diskusi o zásadních ústavních tématech, jako je například spor o oprávněnost interrupce, vidí tyto rozpory každý. Při řešení jiných právních problémů však vyvstávají podobné otázky jakbysmet. Měly by fastfoodové řetězce být odpovědné za nemoci spojené s obezitou, protože propagují a prodávají obrovské porce nezdravých jídel? Všechno toto právní rozhodování musíme považovat za politické v širším slova smyslu.

Právo tvoří lidé. Často se může zdát, že právo je součástí přirozeného řádu světa. Právo a právní rozhodování může být považováno za něco nevyhnutelného, vycházejícího z neměnných principů spravedlnosti – něco, v čem jen stěží můžeme vidět výsledek lidské činnosti. Když mluví advokáti nebo soudci, člověk nabude dojmu, že věci uvádí do pohybu samo právo, bez jakéhokoliv lidského přičinění. „Zákon vyžaduje, aby...“ nebo: „Precedenty určují, že...“. To je nesmysl. Právo vytvářejí lidé. „Zákon“ ani „precedenty“ nikdy nic neovládají – to my ovládáme je. Tento přístup jen umožňuje to, že hrstka lidí – vyvolení, politicky mocní a právní odborníci – dostane možnost ovládat právní řád a nenést za to žádnou odpovědnost. Ať už se jedná o otázky interrupce, o odpovědnost výrobce za škodu způsobenou

vadou výrobku nebo o vynutitelnost ústních dohod, všichni (nejen právníci, resp. soudci) se musíme rozhodnout, jaký výsledek je podle nás spravedlivý a užitečný.

Tato kniha odkrývá závoj tajemna, jenž právo zahaluje, aby neprávnickům umožnila pochopit zákonitosti práva, stejně jako zásady a rozpory, které za nimi stojí. Neporadí vám, jak se obejít bez advokáta. Nenaučíte se podat žádost o rozvod, vystupovat před soudem ve sporech o peníze ani sepsat závěť. Tyto rady musíte hledat v jiných knihách. Toto dílo se zabývá otázkami, které sice nejsou tak bezprostředně užitečné, zato jsou ale mnohem důležitější. Zkoumá velké otázky, které jsou pro právo zásadní, nikoliv detaily jednotlivých právních jednání. Později, ať už budete číst nějakou právní příručku, nebo půjdete k advokátovi, aby vám vyřešil právní problém, budete díky této knize lépe chápat, v čem právní normy spočívají a jak fungují. Mezi touto publikací a ostatními právními knihami, ať už jsou to odborná pojednání, nebo příručky, jak sepsat závěť, je jeden podstatný rozdíl – tato kniha vás bude bavit. Daniel Handler, známý pod pseudonymem Lemony Snicket, kdysi v jedné ze svých knih pro děti napsal: „knihy o právu jsou neblaze proslulé tím, že jsou velmi dlouhé, velmi nudné a velmi těžké na čtení.“ O *Americkém právu pro začátečníky* to neplatí. Stejně jako právo samotné je i tato kniha plná hádanek, výzev, zajímavostí a otázek, které vás donutí se zamyslet.

Každá kapitola se skládá z otázek a odpovědí na ně. Otázky nastiňují, jakým směrem se bude daná kapitola ubírat, a umožňují čtenáři vybrat si, která oblast ho zajímá a o čem si tak přečte více. Mnohdy je v knize více otázek než odpovědí a problémy tak zůstávají nevyřešeny. Studenti práva (mezi něž už teď patříte) toto zažívají často a pořádně je to rozčiluje. Ale tak to má být. Právo na některé otázky jednoznačnou odpověď nemá, některé problémy zůstávají bez konečného řešení. Soudy nemohou rozhodnout vše, hledat správná řešení na složité otázky je právem a povinností každého vzdělaného člověka. Až si přečtete tuto knihu, budete lépe schopni se tohoto procesu zúčastnit.

Ústavní právo a ústavní politika

2

Výklad a aplikace Ústavy

I ti, kdo nevědí zhola nic o občanském soudním řízení nebo o majetkovém právu, si určitě z hodin občanské nauky stále pamatují základní stavební kameny ústavního práva: dělbu moci, systém brzd a protivah, soudní přezkum, ochranu práv, rovnost před zákonem, svobodu projevu, vyznání a tisku. A i v případě, že už si nevzpomínají, co se v osmé třídě učili, noviny a televizní zprávy jim připomenou, jak je i dnes ústavní právo důležité. Je právo na interrupci

ústavně zaručeno? A co pozitivní diskriminace? Může stát držet amerického občana ve vojenské věznici kvůli podezření, že je to terorista?

Ať už stát dělá cokoli, je při tom vázán Ústavou. Ústavní právo upravuje vztahy mezi prezidentem a Kongresem, stejně jako mezi federací a jednotlivými státy, upravuje možnost státu vybírat daně, stavět dálnice, udržovat a nasazovat ozbrojené síly a tisknout známky. Navíc se zdá, že každé ožehavé téma má tendenci stát se ústavněprávní otázkou. Dříve to byla ústavnost otroctví nebo zákonů stanovujících maximální pracovní dobu a minimální mzdu. Dnes se vedou spory o interrupce, povinné zdravotní pojištění, zadržování nepřátelských bojovníků v Guantánamu a financování volebních kampaní. Po volbách v roce 2000 dokonce dostala ústavní rozměr otázka, kdo by měl být prezidentem – tento spor se dostal až před Nejvyšší soud (případ *Bush v. Gore*). Ústavní právo stanoví, jak je uspořádán náš stát a co smí a nesmí dělat; proto je vhodné začít naše zkoumání tajů amerického právního systému právě u něj.

Co je to ústavní právo?

Ústavní právo vyučované na právnických fakultách v USA zkoumá výklad a aplikaci Ústavy Spojených států amerických. Ústava byla sepsána v roce 1787 a obsahuje necelých 4 400 slov, jež jsou rozdělena do sedmi krátkých částí nazývaných články. V roce 1791 k ní byla přidána Listina práv (prvních deset dodatků k Ústavě) a od té doby, tedy za víc než dvě stě let, přibýlo už jen 17 dalších dodatků. Nezabralo by vám moc času udělat to, co jen málokterý Američan kdy udělá – přečíst si celou Ústavu od začátku do konce.

Vypadá to, že by nemělo být těžké ústavní právo pochopit. Ale navzdory jednoduchosti Ústavy (nebo snad kvůli ní) patří otázky, jež se týkají jejího výkladu a aplikace, mezi nejdiskutovanější témata v právu. Ústavní právo se liší od všech ostatních právních odvětví, kterým se v této knize budeme věnovat, a to ze čtyř důvodů.

Zprvée: ostatní právní odvětví jsou mezi sebou provázána. Majetkové právo zakládá práva k věcem, jako jsou pozemky a ledničky, a smluvní právo určuje, jak se tato práva převádějí na ostatní osoby. Právo občanských deliktů stanoví, že poškozený má právo požadovat náhradu škody od toho, kdo ji způsobil, a občanské právo procesní určuje, jak má při uplatňování svých nároků postupovat. Ale ústavní právo má na rozdíl od ostatních oborů práva jiný předmět zkoumání a jiné postavení. Ústavní právo se nezabývá vztahy mezi jednotlivci, jako to dělá majetkové právo, smluvní právo a právo občanských deliktů. Místo toho vymezuje strukturu a funkce státu a vztahy mezi státem a jednotlivými občany. Zakazuje

státu například omezovat svobodu vyznání, a v USA také vymezuje poměr pravomocí federace a jednotlivých států. Nadřazenost ústavního práva nad všemi ostatními právními odvětvími spočívá právě v tom, že vymezuje a omezuje pravomoci státu. Ústava prohlašuje sebe samu za „nejvyšší zákon země“. Pokud nějaký státní nebo federální zákon není s Ústavou v souladu, je neplatný, ať už se týká čehokoliv – smluv, trestání pachatelů, financování volebních kampaní nebo veřejného školství.

Zadruhé: ostatní právní odvětví jsou založena na směsici různých zákonů a soudních rozhodnutí, které jsou bohatým zdrojem pravidel, zásad a sporů. Například takové smluvní právo začínalo jako právní disciplína, jež vycházela ze soudních rozhodnutí, a postupem času bylo upraveno mnoha zákony. Aby soud rozhodl případ smluvního práva, může vycházet z celé řady pramenů, počínaje staroanglickými precedenty a konče novodobými zákony. Ústavní právo je jiné. Všechna ústavní rozhodnutí bez výjimky odkazují na jeden úzce vymezený pramen – text Ústavy a jejích dodatků.

Právě proto, že předmětem ústavního práva je jeden jediný text, je tato disciplína tak náročná – text Ústavy musí totiž pokrýt nekonečně širokou škálu možných situací. Když text konkrétně pojednává o jedné, přesně vymezené otázce, není pro nás téměř žádný problém přijít na to, jak jej aplikovat. Častěji se ale stává, že text je velmi obecný a případy, jež pokrývá, jsou velmi rozmanité, takže se musíme rozhodnout, jaký význam text vlastně má a jaké následky z něj v daném případě vyplývají. Někdy se všichni shodnou na tom, že slova Ústavy mají jiný význam, než se může na první pohled zdát. První dodatek Ústavy stanoví, že „Kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznávání nějakého náboženství“. Ale i ten nejzarytější zastánce přísně formálního výkladu americké Ústavy si uvědomuje, že se tento dodatek musí vztahovat i na prezidenta a na soudy. Jindy však slova vyžadují širší výklad. Znamená ústavní příkaz, podle kterého žádný stát nemá právo „zbavit jakoukoli osobu podléhající jeho pravomoci stejné ochrany zákona“, že státní univerzity nesmí v přijímacích zkouškách dát přednost afroamerickým studentům, když chtějí mít rozmanitější studentskou obec?

Zatřetí: ústavní právo nastoluje zásadní politické otázky a poukazuje na nutnost rozhodovat se mezi určitými hodnotami – zde je to mnohem patrnější než u ostatních právních odvětví. Jednou z hlavních myšlenek této knihy je skutečnost, že každé právní odvětví a každé právní rozhodnutí poukazuje na důležité hodnoty – např. právo občanských deliktů nás nutí činit důležitá rozhodnutí ohledně toho, do jaké míry musí lidé brát v úvahu zájmy ostatních. Ale v ústavním právu jsou hodnotové otázky mnohem zjevnější, a tudíž i kontroverznější. Pokud je celé právo do určité míry politika, pak je právo ústavní politické mnohem otevřenější

než ostatní právní odvětví. Při výkladu a aplikaci Ústavy narazíme na velmi málo otázek, které jsou jednoduché nebo nejsou kontroverzní.

Začtvrté: v ostatních oblastech práva se zdá, že procesy tvorby práva a jeho aplikace jsou jednoznačné a adekvátní. Zákodníci formulují právní principy a soudy tyto principy v jednotlivých případech aplikují. V ústavním právu je proces rozhodování také jasný, ale mnohem spornější otázkou zůstává, zda je správně nastaven. V ostatních oblastech práva je pravomoc soudů považována za něco samozřejmého, ať už je výsledek jejich rozhodování správný, nebo ne. V ústavním právu naopak mezi ústřední otázky patří to, proč vůbec mají soudci pravomoc být na poli ústavního práva konečnými rozhodci a jaké teorie ústavní interpretace by při výkladu Ústavy a její aplikaci měli používat.

V případech, kdy text Ústavy vyžaduje výklad, soudy jej poskytují, obzvláště na federální úrovni. Pokud je to nutné, případy se dostanou až na vrchol soudní soustavy, kde je projednává devět soudců Nejvyššího soudu USA. Ale soudci Nejvyššího soudu nejsou voleni, jsou jmenováni, a to doživotně, a jejich jmenování už nikdo nikdy nepřezkoumává. Pokud se v ústavním právu řeší zásadní politická témata, jak je možné, že o těchto otázkách v demokratické společnosti rozhoduje takto nedemokratická instituce? Přitom státní instituce, které svou političnost neskrývají, např. Kongres, hledají řešení politických otázek tím, že diskutují s občany, naslouchají lobbingu zájmových skupin, dívají se na výsledky průzkumů a otevřeně debatují o kladech a záporech jednotlivých možností. Jak může Nejvyšší soud rozhodovat o žhavých politických tématech, když je na první pohled od politického procesu odstřižen?

Výše zmíněné čtyři příznačné rysy ústavního práva tvoří předmět této kapitoly. Nejzákladnější otázky se týkají struktury a moci federace. Ratifikací Ústavy byla založena federace a bylo stanoveno její uspořádání a pravomoci. Ústavní právo určuje, jakým způsobem se státní moc člení do tří složek – na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní – a jaké jsou pravomoci jednotlivých složek a federace jako celku. Federace tedy má, alespoň teoreticky, omezenou a zároveň i svrchovanou moc – je omezená na pravomoci, jež jí svěřuje Ústava, ale v jejich rámci stojí nejvýše. Když tedy vymezíme pravomoci federace, zároveň tím vytyčíme principy federalismu – vztah mezi federací a jednotlivými státy. (Pravomoci jak federace, tak jednotlivých států jsou také omezovány ústavními zárukami svobody jednotlivce, které jsou zakotveny zejména v Listině práv a v dodatcích schválených po konci občanské války, čemuž se věnuje kapitola 3.). Všechna tato jednotlivá témata souvisejí s ústavním výkladem. Autoritativními vykladači Ústavy jsou federální soudy, zejména Nejvyšší soud. Jakým způsobem rozhodují o tom, co v jednotlivých případech text Ústavy znamená?

Když se ve Spojených státech řekne ústavní právo, člověk si zpravidla představí Ústavu USA. Každý stát má však svou vlastní ústavu, a tedy i svůj systém ústavního práva. Ústavy jednotlivých států se v mnoha ohledech podobají Ústavě federální – určují strukturu moci zákonodárné, výkonné a soudní, přičemž zahrnují také své listiny práv. Ale většina obsahu státních ústav se od federálního práva v mnoha významných ohledech liší.

Ústavy jednotlivých států jsou většinou mnohem delší a podrobnější než federální Ústava. Alabamská ústava má například celých šest set stran, je tedy asi dvakrát delší než tato kniha. Ústava státu New Jersey z roku 1947 je ústavou reformní a moderní, i tak je ale asi třikrát delší než Ústava USA.

V tom, jak budou ústavy jednotlivých států dlouhé, hraje roli několik faktorů. Federace disponuje vymezeným okruhem pravomocí, může tedy vládnout jen tam, kde ji k tomu zmocňuje Ústava, zpravidla nepřiliš jasnými slovy. Státy naopak mají vlastní obecnou pravomoc vládnout, jejich ústavy pravomoci tedy spíše omezují, než by je udělovaly, a tato omezení jsou často stanovena velmi konkrétně. Státní ústavy také často obsahují ustanovení, která nejsou nijak zvlášť „ústavní“ v tom smyslu, že by závazně upravovala otázky základních práv nebo uspořádání státu. Některá tato ustanovení se zabývají tématy, na nichž má daný stát zvláštní zájem – Idaho má v ústavě ustanovení o dobytku nebo o právech k vodním zdrojům, Nové Mexiko zase o dvojjazyčném vzdělávání. Jindy jde jednoduše o drobnosti, o kterých se někdo domníval, že do ústavy patří. Kalifornská ústava tak např. obsahuje normy upravující postup zveřejňování soudních rozhodnutí.

V neposlední řadě se federální Ústava od ústav státních liší tím, že může být změněna pouze složitým a časově náročným postupem – od přijetí Listiny práv v roce 1791 byla novelizována pouze sedmákrát. Ústavy jednotlivých států mohou obecně být novelizovány na návrh zákonodárců, ústavních výborů nebo petic občanů, novely mohou také být schvalovány referendem. To vede k tomu, že se státní ústavy často mění – například ústava státu Massachusetts už byla novelizována více než stokrát. Státní ústavy mohou být a často bývají nahrazovány úplně, současná ústava Georgie je v tomto státě již desátou v pořadí.

Listiny práv obsažené ve státních ústavách jsou často detailnější a v určitých ohledech jsou důležitější než federální Listina práv. Namísto toho, aby se přidávaly za hlavní text ústavy, jak je tomu v Ústavě federální, mu státní listiny práv zpravidla předcházejí. Tato tradice sahá až k nejranějším státním ústavám obsahujícím známé dokumenty, jako je například Virginská deklarace práv, která byla základem pro Listinu práv připojenou k Ústavě USA. Tyto první dokumenty obsahovaly ustanovení zaručující práva lidu a prohlášení, jež nabádala k tomu, jak má fungovat stát – například Pensylvánská deklarace práv doporučuje, aby se zákonodárny sbor

skládal z „lidí, kteří mezi ostatními vynikají moudrostí a ctností“. Dnes se státní listiny práv federální Listině práv podobají, ale ve dvou ohledech přidávají něco navíc. Často obsahují záruky, které jsou podobné těm z Listiny práv, ale upravují je podrobněji. Například ústava státu Louisiana zakazuje „kruté nebo mimořádné tresty“, což je omezení podobné osmému dodatku federální Ústavy, který zakázal „kruté a mimořádné tresty“. Také ale zakazuje tresty „nepřiměřené“ – tento požadavek podle výkladu Nejvyššího soudu Louisiany znamená, že tresty musejí být úměrné velikosti provinění. A také je v ústavách jednotlivých států obsaženo mnoho práv, jež federální Ústava nezaručuje; jedenáct ústav výslovně zaručuje právo na soukromí, které je podle Nejvyššího soudu USA v Listině práv zahrnuto, aniž by tam bylo výslovně zmíněno (jak je popsáno v kapitole 3), a devětadvacet států zaručuje právo na náhradu škody osobám, které utrpí právní újmu.

Skutečnost, že práva obsažená ve státních ústavách jsou širší než ta, která zaručuje Ústava USA, vedla k tomu, co soudce William Brennan nazval „novým soudním federalismem“. Advokáti a široká veřejnost se dlouhou dobu s otázkami ochrany práv jednotlivců obraceli hlavně na federální soudy. Od 70. let dvacátého století se však ústavní právo jednotlivých států těší obrovské pozornosti, neboť slouží jako nezávislý zdroj pro vymezování a případné rozšiřování jednotlivých práv. Od té doby začaly soudy jednotlivých států aktivně používat státní ústavy při řešení nejrůznějších situací, ať už jsou to situace podobné či nepodobné těm, jež řeší soudy federální.

Například v roce 1988 Nejvyšší soud USA rozhodl, že nikdo nemůže důvodně očekávat, že bude chráněno jeho soukromí u věcí, které odhodí do pytle na odpad – když policie odpad prohledala, aby našla důkazy o spáchání trestného činu (případ *Kalifornie v. Greenwood*), nejednalo se tedy o porušení čtvrtého dodatku Ústavy USA. Stejná otázka se brzy nato dostala k Nejvyššímu soudu státu New Jersey (případ *Stát v. Hempele* z roku 1990). Ústava státu New Jersey sice obsahovala stejný zákaz „neoprávněných prohlídek a konfiskací“, jaký je obsažen ve čtvrtém dodatku, ale podle názoru soudu v New Jersey člověk *může* důvodně očekávat, že bude chráněno jeho soukromí ve vztahu k věcem, které vyhodí do odpadu. „Věci, které lidé vyhodí do odpadu, nám mohou poskytnout důležité informace o jejich soukromém životě,“ napsal soudce Robert Clifford. „I prohrabováním odpadu, stejně jako prohledáváním šuplíků či odposloucháváním telefonu, můžeme odhalit finanční a pracovní poměry dotyčného, jeho politické smýšlení a názory, myšlenkové pochody, osobní vztahy a informace o jeho milostném životě.“ Soudce sice uznal opačné rozhodnutí Nejvyššího soudu, ale poměrně květnatým jazykem poukázal na samostatnou zodpovědnost státních soudů. „[A]čkoliv Soud může být pomyslnou Polárkou, jež nám na moři ústavy státu New Jersey ukazuje správný směr, konečná

zodpovědnost za to, aby loď bezpečně doplula, spočívá na nás. Nesmíme být na tuto hvězdu zahleděni natolik, abychom ohrozili dobro našich cestujících na mělčinách ústavní nauky. Při výkladu ústavy New Jersey se musíme dívat nejen nahoru, ale také před sebe.“ Dva soudci s tímto rozhodnutím částečně nesouhlasili, neboť „hodnoty federalismu“ dle jejich názoru vyžadují, aby se soudy při svém rozhodování neodchylovaly od rozhodovací praxe Nejvyššího soudu. Nerespektování federálního výkladu by zmátlo veřejnost – státní policie by odpad prohledávat nemohla, ale agenti federální FBI ano – a podkopalo morální autoritu Nejvyššího soudu jakožto „strážce našich svobod“.

Právo na ochranu proti neoprávněným prohlídkám a konfiskacím zaručuje jak Ústava USA, tak ústavy jednotlivých států – federální a státní soudy však toto právo mohou vykládat odlišně. Státní ústavy jsou ale širším zdrojem práv než federální Ústava. Státní soudy těchto práv například využily k tomu, aby zrušily maximální hranici odškodného za újmu na zdraví (příčemž argumentovaly porušením práva na soudní ochranu), dále aby rozvíjejícím se obcím uložily povinnost poskytovat sociální bydlení, a aby přiměly stát poskytovat zvláštní podporu chudým školním okrkům.

Nejkontroverznější případy tohoto druhu se týkají otázky, zda státní ústavy zaručují osobám stejného pohlaví právo na uzavření manželství. V roce 1999 Nejvyšší soud státu Vermont rozhodl, že podle vermontské ústavy nemohou být stejnopohlavním párům odepřeny právní výhody vyplývající z manželství (případ *Baker v. Stát*). Soud nařídil zákonodárcům, aby tuto neústavnost napravili, a ti to také udělali – sice potvrdili, že manželství se uzavírá mezi mužem a ženou, ale zároveň dali vznik možnosti uzavírání registrovaných partnerství, jejichž právní postavení je stejné. Nejvyšší soudní dvůr státu Massachusetts v případě *Goodridge v. Ministerstvo veřejného zdraví* zase rozhodl, že zákaz manželství mezi osobami stejného pohlaví porušuje ustanovení ústavy, která zaručuje ochranu práv a rovnost před zákonem. Pokud partneři uzavřou manželství, mohou se těšit ohromným právním výhodám – počínaje finančními výhodami, jako jsou např. dědická práva nebo možnost podat společné daňové přiznání, až po výhody nefinanční, jako je domněnka otcovství a práva nevypovídat proti manželovi u soudu. Z manželství plynou také neprávní výhody: „Občanský sňatek je hluboký osobní závazek k jinému člověku a zároveň vysoce veřejná oslava ideálů vzájemnosti, partnerství, intimity, věrnosti a rodiny... [R]ozhodnutí, koho si člověk vezme, popř. zda vůbec manželství uzavře, je jedním z nejzásadnějších činů lidského sebeurčení.“ Proto stát nemůže povolovat uzavření manželství výlučně heterosexuálním párům, ledaže k tomu má legitimní důvody. Stát se v tomto případě hájil tím, že se tímto opatřením snaží „vytvořit příznivé prostředí pro plození potomků“ a zajistit ideální podmínky pro výchovu dětí v takové rodině,

v níž bude každý rodič rozdílného pohlaví. Dále argumentoval ochranou finančních zdrojů, neboť partnerství osob stejného pohlaví jsou finančně nezávislejší, a tím pádem nepotřebují takovou finanční podporu jako osoby žijící v manželství, např. možnost podávat společná daňová přiznání. Soud všechny argumenty státu smetl ze stolu a došel k závěru, že od této chvíle se manželství považuje za „dobrovolný svazek dvou osob jako manželů, s vyloučením jakýchkoliv ostatních osob,“ bez ohledu na pohlaví manželů. Na rozdíl od Vermontu by v Massachusetts přijetí zákona o registrovaném partnerství nebylo ústavně dostačující.

Reakce na případ Goodridge byla dramatická. Více než tisíc párů gayů a leseb požádalo v Massachusetts o povolení ke sňatku hned první den, kdy to bylo možné. Na federální úrovni nabralo na síle hnutí usilující o přijetí dodatku k Ústavě, jenž by označil manželství za svazek uzavíraný výhradně mezi mužem a ženou, a tato otázka se stala jedním z hlavních témat federálních volebních kampaní. Ale jádrem debaty bylo státní ústavní právo, stejně jako ve Vermontu a Massachusetts. Nejvyšší soudy v Connecticutu, Iowě a Kalifornii využily svých státních ústav k tomu, aby rozhodly, že omezování manželství výhradně na páry rozdílného pohlaví je neplatné – v mnoha státech byly naopak přijaty ústavní novely, které sňatky mezi osobami stejného pohlaví zakázaly.

3. KOMENTÁŘ K PŘEKLADU

Jak jsem již naznačil v úvodu, v této části provedu reflexi svého překladatelského procesu ve formě odborného komentáře. Pro odkazování k textům práce budu používat vzor VT/PT X, kde VT označuje výchozí text, PT přeložený text (stránkování této práce) a X je číslo citované strany, např. VT 7 bude označovat stranu 7 ve výchozím textu.

3.1 Překladatelská analýza originálu

3.1.2 Vnětextové faktory

3.1.2.1 Autor, médium, místo

Autorem knihy je Jay M. Feinman, právník a vyučující na právnické fakultě Rutgers University v New Jersey. Studoval na právnické fakultě Americké univerzity (American University) ve Washingtonu D.C. a na Chicagské univerzitě (University of Chicago). Je autorem sedmi knih a více než šedesáti odborných článků o právu. Je členem Amerického ústavu práva (American Law Institute) a advokátních komor v Pensylvánii a New Jersey. Ve své právní a akademické praxi se zaměřuje na pojišťovací právo, právo občanských deliktů a smluvní právo. Je rovněž držitelem velkého množství ocenění za pedagogickou práci.

Médiem vydání textu je kniha, která poprvé vyšla v USA v roce 2000. Stala se bestsellerem a dosud byla již čtyřikrát vydána znova. Při překladu jsem vycházel ze čtvrtého vydání z roku 2014, jež je v době psaní této práce (jaro 2018) nejaktuálnější. Připravuje se již i vydání páté, které má být na trhu dostupné v polovině roku 2018.

Problematice různých vydání, tedy **času** publikace, zde věnuji zvláštní pozornost s ohledem na skutečnost, že téma, o kterém kniha pojednává, tedy americké právo (a právo obecně), se v porovnání s některými jinými oblastmi lidského zkoumání v průběhu času vyvíjí velmi rychle. Tento rychlý vývoj je potřeba reflektovat v aktualizování informací, a tedy opětovném vydávání publikací dokumentujících současný stav práva. Lze tedy říci, že jakékoliv publikace o platném právu, nemají-li sloužit ryze historickým účelům, budou se vzrůstajícím časovým odstupem od vydání čím dál tím zastaralejší. To lze pozorovat i u této knihy, která byla dosud opětovně vydávána v intervalu přibližně čtyř až šesti let, tedy velmi často. Opětovná vydání reflektovala zejména změny platných zákonů a nová přelomová soudní rozhodnutí.

Místem vzniku knihy jsou Spojené státy americké (ačkoliv byla kniha vydána v britském nakladatelství). Jak bude ještě v souvislosti s tématem knihy zmíněno níže, publikace je značně závislá na kultuře vzniku a tak by prakticky ani nemohla vzniknout nikde jinde.

3.1.2.2 Adresát, motiv, záměr, funkce

Dílo je zaměřeno primárně na amerického čtenáře. Jak napovídá samotný název knihy, *Law 101: Everything You Need to Know About The American Law*, jedná se o populárně naučnou publikaci, která si klade za cíl přístupnou formou podat základní informace o americkém právu. **Adresátem** díla tedy není právní odborník, nýbrž laik, který má zájem rozšířit si své znalosti o právním systému země, v níž žije, tedy USA. Jelikož právo je fenoménem, který lidi v různých podobách obklopuje dnes a denně, nelze říci, že by publikace byla vyhrazena pouze pro ty, kteří se o právo z vlastní iniciativy zajímají a pro ostatní by byla nevhodná. Kniha je určena pro širokou čtenářskou obec, tedy v podstatě pro kohokoliv, kdo již není právním odborníkem, neboť pro něj by kniha byla příliš povrchní. Jak uvádí i sám autor v předmluvě ke čtvrtému vydání, „na řešení právních otázek se specializují právníci, tato kniha je určena pro všechny ostatní“ (Feinman 2014, s. xi). K problematice adresáta českého překladu viz další kapitulu.

Motivem autora je bezpochyby úsilí o popularizaci práva pro širší publikum, s čímž souvisí i jeho **záměr**, kterým je zejména snaha podat čtenáři základní informace o všech důležitých oblastech amerického práva. Jak autor uvádí, „aspoň něco se o právu může dozvědět každý“ (PT 9). Pisatel sám svůj záměr vyjadřuje, když říká, že tato kniha „odkrývá závoj tajemna, který právo zahaluje, aby neprávnickům umožnila pochopit zákonitosti práva, stejně jako zásady a rozpory, které za nimi stojí“ (PT 13). Dále uvádí, že jedním z jeho cílů při psaní této knihy bylo přimět čtenáře k tomu, aby se nad různými problémy zamyslel a teprve pak mu předložit jejich řešení. K tomu slouží i struktura knihy, která je netradičně uspořádána ve formátu otázek (podkapitol) a následujících odpovědí na ně (viz níže). Některé otázky navíc zůstávají nezodpovězeny, což souvisí i s dalším záměrem autora, a sice naučit čtenáře „hledat správná řešení na složité otázky, neboť to je právem a povinností každého vzdělaného člověka“ (PT 13).

S tím úzce souvisí i **funkce** textu. Budeme-li chtít vycházet z Jakobsonovy klasifikace šesti jazykových funkcí (např. Jakobson a Červenka 1995, s. 78–82), lze s ohledem na výše uvedené říci, že dominantní funkcí textu je bezpochyby funkce referenční, tedy funkce sdělná, zaměřující se na zprostředkovávání informací čtenáři. Určitou roli hraje také funkce apelativní, tedy snaha „ovlivnit“ čtenáře v tom smyslu, aby začal kriticky přemýšlet nad různými otázkami, a v neposlední řadě je také patrná funkce fatická, spočívající ve snaze udržet kontakt se čtenářem, kterou lze spatřovat např. v oslovování čtenáře, pokládání otázek apod. Ostatní funkce textu ustupují spíše do pozadí.

3.1.3 Vnitrotextové faktory

3.1.3.1 Téma, obsah, výstavba textu

Tématem textu jsou základy amerického práva, z čehož vyplývá i **obsah** textu. Kniha podává základní informace o všech zásadních oblastech práva USA, s ohledem na rozsah knihy (přibližně 350 stran) není výklad příliš povrchní, ale nezachází ani do přílišných podrobností.

Obsahem stran 1–16, tedy rozsahu, který je v rámci této práce překládán, je celá první úvodní kapitola a část kapitoly druhé. Úvodní kapitola začíná shrnutím čtyř důležitých soudních rozhodnutí, která mají za úkol čtenáři ukázat, že právo prostupuje mnoha oblastmi lidského života. Tím tedy kniha hned v úvodu poukáže na důležitost práva a určitým způsobem naláká čtenáře ke koupi a přečtení knihy. Dále autor zběžně srovnává právní úpravu v minulosti a dnes a vysvětluje, proč právo lidi zajímá a jakým způsobem se na právnických fakultách studuje. Nato popisuje čtyři obecné poznatky (*insights*), které se týkají práva, a v závěru úvodní kapitoly popisuje účel této knihy a způsob, jakým ji studovat.

Druhá kapitola pojednává o americkém ústavním právu. Na jejím začátku se čtenář dozvídá, co to vlastně je ústavní právo a Ústava USA. Kapitola se dále zabývá rozdíly mezi ústavním právem a ostatními právními odvětvími, problematikou ústavního výkladu a vztahu federální Ústavy a ústav jednotlivých států USA. Poté zmiňuje autor některá důležitá soudní rozhodnutí týkající se např. uzavírání sňatku mezi osobami stejného pohlaví.

Tím končí část určená k překladu. Pro ilustraci uvádím, že ve zbytku knihy jsou pojednávána zejména tato témata: občanské soudní řízení, majetkové právo, smluvní právo, právo občanských deliktů, trestní právo hmotné a procesní.

Výstavba textu je velmi přehledná. Kniha se skládá z devíti kapitol, z nichž každá (kromě úvodní první kapitoly) se věnuje jednomu právnímu odvětví. Kapitoly jsou tradičně číslovány číslicemi 1 až 9, méně tradiční je však již členění jednotlivých kapitol na další podkapitoly, které vlastně nejsou podkapitolami v pravém slova smyslu, nýbrž odpověďmi na otázky, jež autor pokládá. Každá kapitola se tak skládá z většího či menšího množství (zhruba pěti až patnácti) podkapitol-otázek, na které autor následně v textu hledá odpověď. Patrná je skutečnost, že první dvě otázky každé kapitoly jsou vždy téměř stejné, jediný rozdíl je v tom, že jsou vztaženy na příslušnou právní oblast. První otázka se vždy ptá, čím vlastně dané právní odvětví je (tedy: *What is constitutional law?*, *What is criminal law?*, apod.), zatímco druhá se ptá, proč je toto právní odvětví důležité (*Why do we need constitutional law?*, *Why do we need criminal law?*, apod.). Toto netradiční členění na otázky a odpovědi souvisí s autorovým záměrem naznačeným výše. Podkapitoly jsou pak již standardně členěny na odstavce.

3.1.3.2 Presupozice, nonverbální prvky, lexikum, syntax

S ohledem na skutečnost, že jde o populárně naučný text zamýšlený tak, aby si jej mohl přečíst v podstatě každý, nejsou zásadnější **presupozice** z oblasti práva u čtenáře vyžadovány. Co však při překladu může a bude činit problém, je skutečnost, že je kniha adresována americkému čtenáři, u čtenáře tedy počítá se znalostí kulturního prostředí v době a místě vzniku knihy. To se promítne zejména při převodu amerických reálií a intertextových odkazů.

Bohatěji zastoupené **nonverbální prvky** v textu nenalezneme. V knize je v podstatě výhradně samotný text, nenacházíme obrázky, grafy, ani jiné podobné prvky. Lze zmínit pouze občasné odlišování textu kurzívou nebo tučným písmem za účelem zdůraznění důležité informace, popř. užívání odrážek kvůli přehlednosti výčtů.

Co se týče **lexika**, výklad je z větší části psán stylisticky poměrně neutrálně. Místy nalezneme také neformální, hovorový rejstřík, např. *feel like it* (VT 5), *things are often messy* (VT 6), *every hot issue* (VT 9), popř. různé idiomy, např. *off the hook* (VT 5). Autor také velmi často používá stažené tvary sloves. Co se týče zaměření knihy, zajisté nás nepřekvapí častý výskyt termínů z oblasti práva, uveďme např. *punitive damages* (VT 1), *civil procedure* (VT 3), *equal protection of law* (VT 9). Častá jsou i kulturně specifická pojmenování, která odkazují na americké reálie, např. *called 911*, *gone to a local 7-Eleven to buy a bag of Skittles* (VT 2), popř. *the New Jersey Turnpike* (VT 4).

O **syntaxi** lze konstatovat, že v textu dominují souvětí – ta jsou jak podřadná, tak souřadná. Výjimkou však nejsou ani věty velmi krátké – těch autor často užívá pro udržení dynamiky textu, když je umístí za delší souvětí, uveďme např.: *To understand and apply the law at the advanced, technical level that lawyers do requires professional knowledge, but to understand the basic substance of the law does not. Law reflects life.* (VT 5).

Kromě užívání otázek v názvech podkapitol je pro knihu charakteristické velmi časté pokládání otázek v textu samotném. Otázky zde slouží jako důležitý kontaktní prvek, neboť je autor zpravidla pokládá přímo čtenáři proto, aby se nad možnostmi jejich řešení čtenář zamyslel předtím, než se na ně autor pokusí v textu formulovat odpověď. Často také pokládá několik otázek za sebou, např. *Is abortion constitutionally protected? How about affirmative action? Can the government hold an American citizen in a military prison as a suspected terrorist?* (VT 9).

Velmi často v textu také najdeme různé vsuvky, jež jsou realizovány zpravidla pomocí pomlček, např. *despite the Constitution's simplicity – or perhaps because of it – what the Constitution means and how it should apply [...]* (VT 10), nebo také závorek, např. *few*

nonlawyers can describe the objective theory of contract formation or the Statute of Frauds (you will be able to after you read Chapter 6), [...] (VT 5). Charakteristická je pro text také velmi častá intertextovost – autor mnohokrát cituje texty právních předpisů, soudních rozhodnutí, popř. ostatních knih nebo odborníků pojednávajících o právu.

Není pochyb o tom, že text je psán *populárně naučným stylem*, který Čechová, Krčmová a Minářová (2008, s. 224) označují jako podtyp stylu odborného. O komunikátech z této stylové oblasti uvádějí, že „se obracejí k zájemci, který má jen nevelké poznatky z oboru, a tomu se podřizuje jak výběr faktů, tak i forma zpracování: ta se beletrizuje.“ Dále uvádějí, že pro jazykovou výstavbu těchto textů je charakteristické „omezení terminologie na nezbytnou míru, větší šíře vyjadřování a doplňování vedlejšími informacemi“. Tyto charakteristiky zkoumanému textu odpovídají. Knittlová (2010, s. 150) tento styl nepojmenovává jako populárně naučný, ale jako *populárně vědecký*.

Nejčastějším slohovým postupem použitým v textu je postup výkladový, dále také úvahový.

3.2 Fiktivní zadání a popis metody překladu

Jak bylo výše zmíněno, publikace je zejména určena čtenáři, který se řídí právním režimem Spojených států amerických – tedy primárně americkému občanovi. Z toho vyplývá značná kulturní vázanost původního textu na místo a čas vzniku knihy. Z tohoto důvodu se také v textu vyskytuje mnoho reálií a specifických termínů, které nemají svůj český protějšek a při překladu nevyhnutelně dojde k větším či menším posunům oproti původnímu významu.

Proto je nutné si ještě před zahájením překladu položit otázku, zda je vůbec na místě tento text pro jeho značnou závislost na americké kultuře do češtiny překládat, popř. kdo přesně by měl být cílovým čtenářem přeloženého textu. Domnívám se, že tato kulturní podmíněnost může do určité míry ztěžovat přeložitelnost textu a jeho následnou přístupnost čtenáři za hranicemi USA, ne však do té míry, aby činila text zcela nepřeložitelným. Byla-li by kniha přeložena do češtiny a vydána v českém nakladatelství, nepochybně by se mezi čtenáři netěšila takové pozornosti jako v USA. Pokud si originál knihy koupí americký čtenář v USA, bude jeho motivací k četbě „získat informace se o svém vlastním právu“ (čemuž by odpovídala situace, kdy by si český čtenář koupil knihu o českém právu¹), přičemž po překladu do češtiny bude motivací českého čtenáře „získat informace o právu cizího státu“. Zde je tedy patrný posun mezi chápáním čtenáře původního textu a čtenáře překladu.

¹ V českém prostředí plní funkci populárně naučného díla o právu např. publikace *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku* (Eliáš 2014).

Lze tedy uzavřít, že pokud by kniha byla přeložena do češtiny, jejím pravděpodobným čtenářem by byl člověk, který se do hloubky zajímá o americkou kulturu („amerikanofil“) a tento výklad o americkém právu by byl dalším střípkem mozaiky jeho amerikanistických znalostí. Lze si tedy představit, že by přeložená kniha u českého nakladatelství vyšla např. v edici zabývající se kulturou a reáliemi USA, vedle možných publikací o dějinách, politickém systému apod.

Je však potřeba si uvědomit, že toto překladové zadání je opravdu pouze teoretické, neboť takto úzce specializovaných česky hovořících čtenářů zajisté nebude dostatečný počet, aby na trhu vznikla reálná poptávka právě po tomto překladu.² Dalším argumentem svědčícím proti reálnosti vydání hypotetického překladu této knihy je také skutečnost, že pojednává o časově omezené problematice, která vyžaduje častou aktualizaci, jak bylo uvedeno výše. Pokud by nebyla překládána další vydání knihy, stával by se tento překlad s narůstajícím časovým odstupem méně a méně aktuálním, nehledě na to, že překlad po jazykové stránce zastarává rychleji než dílo původní, jak uvádí např. Levý (2012, s. 73).

Výše uvedené bude mít značný vliv na volbu správné překladatelské strategie, která bude v souladu s nastíněným účelem překladu.

Výchozí text je učebnicovým příkladem textu, jehož překlad by vykazoval značné odlišnosti v závislosti na tom, zda by se jednalo o překlad *instrumentální* nebo o překlad *dokumentární*. Jak uvádí Nordová (1991, s. 72–73), cílem dokumentárního překladu je zdokumentovat původní komunikaci mezi autorem a čtenářem původního textu, zatímco překlad instrumentální je svébytný nástroj, který zprostředkovává komunikaci přímo mezi autorem výchozího textu a čtenářem překladu, díky čemuž překlad má stejnou nebo analogickou funkci jako výchozí text. Je zřejmé, že dokumentární překlad v této situaci není na místě. Ten bychom využili např. ve velmi hypotetické situaci, kdy bychom s odstupem srovnávali způsoby výkladu amerického práva americkým čtenářům v různých časových obdobích, případně s doplňujícím komentářem. Dokumentární překlad by v tomto případě měl spíše doslovnější, exotizující ráz.

Chceme-li brát ohled na čtenáře a učinit mu text přístupným při zachování původní funkce textu, je nezbytné zvolit metodu instrumentální. Tento přístup umožní čtenáři překlad vnímat text stejným způsobem, jako by jej vnímal čtenář původního textu, což je v souladu s naším záměrem překládat tak, aby si čtenář pokud možno nebyl vědom skutečnosti, že čte

² Jak jsem již v úvodu této práce uvedl, právě tento text jsem si (navzdory uvedeným úskalím) vybral proto, že se o právo odborně zajímám a překlad textu tohoto typu mi umožní zlepšit své dovednosti v překladatelském zprostředkovávání výkladu o jiném právním systému.

překlad, a nabyl dojmu, že se jedná o původní komunikát; jinými slovy, aby se jednalo o překlad *iluzionistický*, srov. Levý (2012, s. 39–40). Při dosahování tohoto cíle bude nezbytné použít množství různých překladatelských postupů a dojde ke vzniku posunů, o čemž bude detailně pojednáno níže.

3.3 Typologie překladatelských problémů a způsoby jejich řešení

Při klasifikaci překladatelských problémů jsem okrajově vycházel z modelu Ch. Nordové (1991, s. 158–160). Rozlišil jsem problémy, s nimiž jsem se v této práci setkal, do tří skupin: problémy kulturní, problémy jazykové a problémy textově specifické. Každá z těchto tří skupin bude detailněji rozebrána níže.

Při popisu různých postupů užitých při překládání budu čerpat zejména z typologie Vinay a Darbelneta (1995, s. 30–40), a Knittlové (2012).

3.3.1 Kulturní problémy

Do této podkapitoly jsem zařadil problémy, které vyplývají z kulturních rozdílů americkou a českou kulturou.

3.3.1.1 Právní terminologie

Zásadním kulturním (byť i jazykovým) problémem, který se jako červená nit vine celým překladem, je skutečnost, že v kultuře vzniku textu platí diametrálně odlišný právní systém než v České republice. Zatímco americké právo patří do právního systému *common law*, tedy angloamerického práva, jež je rozšířeno téměř v celém anglofonním světě (tedy zejména v drtivé většině Velké Británie a USA, také v Kanadě a Austrálii), české právo spadá do systému tzv. kontinentálního práva (*civil law*). Zjednodušeně lze říci, že *common law*, jehož počátky sahají přibližně do jedenáctého století v Anglii, je založeno hlavně na precedentech, tedy soudních rozhodnutích, která tvoří závazný pramen práva. Naproti tomu kontinentální systém vychází z tradice římského práva a je založen zejména na zákonech jako prvotních a základních pramenech práva. Srov. např. Knapp (1995, s. 92–101).

Tyto rozdíly, zejména značné odlišnosti v historickém vývoji, vedly k tomu, že tyto dva právní systémy si v mnohých rysech nejsou podobné a každý z nich disponuje řadou různých právních institutů, které druhý právní systém vůbec nezná. To se projeví v této práci zejména v terminologii, jež často nemá odpovídající český ekvivalent. Jednotlivé problémy budou tedy zejména lexikálního charakteru.

Je tedy zřejmé, že se v této práci, co se týče právních termínů, nejedná pouze o překlad „z jazyka do jazyka“, ale i „z právního systému do právního systému“ (jak uvádějí např. Kuklík a Seltenreich 2011). Jelikož je tento problém tím nejzásadnějším a nejspecifičtějším pro tuto práci, budu mu na následujících stránkách věnovat značnou pozornost.

Jak v doporučení pro překlad právních textů uvádí Chromá (2014, s. 48), je na začátku překladu právního textu vždy nutno provést pojmovou analýzu, která začíná identifikací pojmu výchozího právního systému, jak je vyjádřen termínem výchozího jazyka. Základním zdrojem pro nalezení pojmového obsahu jsou přitom hlavně výkladové právníkové slovníky,³ případně definiční oddíly zákonů či jiných předpisů nebo soukromoprávních instrumentů, jako jsou například smlouvy. Poté se podle ní překladatel může pokusit nalézt odpovídající pojem v cílovém právním systému a korespondující termín v cílovém jazyce. Pokud nalezení vhodného ekvivalentu ve výše uvedených zdrojích není možné, měl by se překladatel pokusit najít náhradní řešení. Tento postup Chromá vysvětluje následujícím způsobem:

Za prvé by se měl [překladatel] pokusit nalézt tzv. funkční ekvivalent, tj. lexikální nebo syntaktickou jednotku, jež má v cílovém právním systému stejnou funkci jako daný termín výchozího textu, ale sémanticky a mnohdy i gramaticky jde o odlišné struktury. [...] Za druhé by měl překladatel zjistit, zda v konkrétním případě [...] v cílovém právním systému neexistuje alespoň podobný institut. Je-li přesvědčen, že [neexistuje], pak lze přistoupit k vytvoření „ekvivalentu“ v cílovém jazyce explikací nebo popisem, tj. přeložením základních definičních charakteristik [...] daného pojmu výchozího právního systému.

Chromá (2014, s. 48)

Z výše uvedeného doporučení jsem tedy při překladu právních termínů v zásadě vycházel. Správnost a vhodnost použitých překladů právních termínů jsem rovněž konzultoval s autorkou výše zmíněné publikace, s doc. PhDr. Martou Chromou, Ph.D., vedoucí katedry jazyků Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Prvně jsem se tedy vždy snažil nalézt odpovídající ekvivalent anglického právního termínu v českém právu, ať už šlo o jazykově rovnocenné struktury, nebo o výše zmíněný funkční ekvivalent. Kde to nebylo možné, snažil jsem se původní termín nějakým způsobem opsat; často jsem se však uchýloval k postupům, které místy vedly ke ztrátě (části) významu, např. k substituci nebo omisi. Vzhledem ke skutečnosti, že se nejedná o překlad závazného právního textu, bezpochyby není vždy nutné trvat na zachování všech denotativních složek původních termínů; u textu tohoto typu je režim volnější a lze individuálně vycházet z kontextu, ve kterém byly termíny užity, a autorova záměru v dané pasáži. Pokud bychom chtěli za každou

³ Při výkladu právníkových termínů jsem vycházel zejména ze slovníku *Black's law dictionary* (Garner 2004). Rovněž jsem jako oporu využil překladový *Anglicko-český právníkový slovník* (Chromá 2010).

cenu zachovat všechny pojmové vlastnosti anglického termínu tím, že je opišeme vnitřní vysvětlivkou, dostali bychom se často k absurdnímu řešení, jež by pro svou délku a narušení koheze nebylo přijatelné. Příklady budou ukázány níže.

Lze zobecnit, že při převodu termínů angloamerického práva jsem se při překladu setkal se dvěma typy situací, v závislosti na tom, zda české právo zná ekvivalent anglického právního termínu, nebo ne.

a) v českém právu lze nalézt ekvivalent anglického právního termínu

Tato situace je zdánlivě nejjednodušší. V situaci, kdy autor použil termín amerického práva, k němuž lze nalézt zcela či téměř zcela odpovídající termín českého práva, použil jsem při překladu tento odpovídající termín.

Příklady můžeme nalézt např. v situaci, kdy jsou v textu zmíněny oblasti práva, které oba právní systémy znají, resp. se vyučují jako předměty se stejným či podobným obsahem jak na amerických, tak českých právnických fakultách.

Shoda panuje u těchto zmíněných oborů (předmětů):

(1) constitutional law (VT 3)	ústavní právo (PT 9)
(2) civil procedure (VT 3)	občanské právo procesní (PT 9)
(3) criminal law (VT 4)	trestní právo hmotné (PT 9)
(4) criminal procedure (VT 4)	trestní právo procesní (PT 9)
(5) tax law (VT 3)	daňové právo (PT 9)

Dále jsem při používání českých právních termínů vycházel z platných a účinných právních předpisů, ve kterých jsem se vždy snažil najít termín se stejným obsahem, jako má původní anglický termín. Např. pro pojmy z oblasti trestního práva jsem vycházel zejména ze zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, viz.:

(6) detention (VT 1)	vazba (PT 7)
(7) homicide (VT 2)	zabití (PT 8)
(8) kill in self-defense (VT 2)	zabít v nutné obraně (PT 8)
(9) is a crime (VT 6)	dopustíte se trestného činu (PT 11)

A obdobně pro termíny z oblasti práva občanského jsem čerpal z terminologie zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, např.:

- (10) **manufacturer's liability** (VT 13)
odpovědnost výrobce za **škodu způsobenou vadou výrobku** (PT 12–13)
- (11) mechanics of particular **transactions** (VT 7)
detaily jednotlivých **právních jednání** (PT 13)
- (12) the right of an **injured** person to **recover damages** from a wrongdoer (VT 10)
poškozený má právo požadovat **náhradu škody** od toho, kdo ji způsobil (PT 14)

Pro ostatní termíny jsem vycházel z dalších různých právních předpisů. Uvedme např. tato řešení:

- (13) **commander-in-chief** (VT 1) **vrchní velitel ozbrojených sil** (PT 7)⁴
- (14) **civil union** (VT 15) **registrované partnerství** (PT 19)⁵

Výjimečně jsem však ze stylistických důvodů zvolil jiné řešení než použití ekvivalentu, ačkoliv je dostupný, např.:

- (15) **judicial opinion** (VT 4) **soudní rozhodnutí** (PT 10)

Při překladu termínu *judicial opinion* jsem použil generalizaci, tedy rozšiřování významu, zobecňování, zvyšování stupně abstrakce (Knittlová 2012, s. 59). *Judicial opinion* je anglické označení pro písemné stanovisko, ve kterém soud při řešení určitého případu vysvětluje jeho skutkové okolnosti, stejně jako právní úvahy soudu vedoucí k jeho rozhodnutí. V českém právu tomuto pojmu zhruba odpovídá termín *odůvodnění*, jež je součástí rozsudku v soudních řízeních.

Ekvivalentní překlad jako *odůvodnění* by však dle mého názoru v případech, které se v textu vyskytly, byl situačně nevhodný, viz např. úsek *law libraries filled with rows and rows of statutes and judicial opinions* (VT 4) přeložený jako *právnícké knihovny plné sbírek zákonů a soudních rozhodnutí* (PT 10). Překlad jako *právnícké knihovny plné odůvodnění* by v tomto případě zněl jednak jazykově absurdně, a jednak v českém prostředí existují knižně vydávané sbírky soudních rozhodnutí, jejichž přítomnost si lze v právníckých knihovnách reálně představit. Ačkoliv zde tedy došlo k mírné změně původního termínu, autorova myšlenka vyjádřená v širším kontextu zůstala nezměněna.

⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

⁵ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Ve výše uvedeném případě jsem naopak použil substituci (srov. např. Levý 2012, s. 106), jen s tím rozdílem, že nešlo o náhradu domácí analogií ve smyslu institutu, který má analogickou funkci v českém právním systému, ale o institut, jehož název je také laikovi nesrozumitelný. *Statute of Frauds* označuje zákonný požadavek na to, aby byly určité typy smluv uzavírány v písemné formě. Kdybych termín tedy přeložil funkčním ekvivalentem jako *požadavek písemné formy*, termín by již laikovi bezpochyby nesrozumitelný nebyl, což by bylo v rozporu s logikou této pasáže, jejímž cílem je uvést instituty, jež jsou laikovi při prvním setkání neznámé.

b) v českém právu nelze nalézt ekvivalent anglického právního termínu

V souladu s výše uvedenou strategií jsem v těchto situacích postupoval různými způsoby. Vždy jsem prvně vycházel z ustáleného překladu daného právního termínu v české literatuře (např. zabývající se právní komparatistikou, tedy srovnáváním právních řádů jednotlivých států). Ustáleného českého překladu jsem užil např. v těchto případech oborů práva podle *common law*:

(17) **property law** (VT 3)

majetkové právo (PT 9)

(18) **contract law** (VT 3)

smluvní právo (PT 9)

(19) **tort law** (VT 3)

právo občanských deliktů (*tort law*) (PT 9)

K překladu č. (18) viz např. Břicháček (2011). V příkladu (19) jsem navíc v českém textu výjimečně ponechal v závorce nepřeložený původní anglický termín, neboť *tort* (spáchané bezpráví, křivda) je jednak termín natolik specifický pro angloamerické právo, že překlad odvětví jako *právo občanských deliktů* je pouze přibližný, a jednak proto, že i tento samotný termín bývá v českém jazyce používán ve své původní jazykové podobě – viz např. Tichý a Hrádek (2012). Žádná z těchto zmíněných angloamerických právních oblastí nemá v české terminologii protějšek. Podle české úpravy bychom všechna tato odvětví mohli zařadit pod občanské právo.

Zastavme se u termínu *due process*:

- (20) citizens could not be held indefinitely without **due process** (VT 1)
občané nemohou být drženi neomezeně dlouhou dobu bez **řádného procesu** (PT 7)
- (21) basic elements of constitutional law: [...], **due process** and equal protection of law (VT 9)
základní stavební kameny ústavního práva: [...], **ochranu práv**, rovnost před zákonem (PT 13)
- (22) violated the **due process** and equal protection clauses (VT 15)
porušuje ustanovení ústavy, která zaručují **ochranu práv** a rovnost před zákonem (PT 19)

Význam termínu *due process* je v angličtině velmi široký a jeho překlad je problematický. V širším slova smyslu (*substantive due process*) znamená zpravidla požadavek, aby státní moc respektovala všechna práva, která jsou občanům zaručena, a nepřiměřeně do nich nezasahovala. V užším slova smyslu znamená požadavek, aby řízení vedená proti osobám probíhala podle zákona a dbala požadavku rovnosti (*procedural due process*).⁶ V odborné literatuře se termín pro svou problematičnost často ponechává nepřeložen (např. Šínová 2009), popř. někdy bývá překládán jako *řádný pořad práva*.

Termín jsem překládal dvěma způsoby: při prvním výskytu v příkladu (20) jsem zvolil překlad *řádný proces*. V této větě je zřejmé, že autor zamýšlel užití termínu *due process* v jeho užším významu, konkrétně aby zákonnost zadržování přezkoumal nezávislý soud.

V dalších dvou výskytech, v příkladech (21) a (22) jsem již termín přeložil jako *ochrana práv*, tedy v jeho širším významu, neboť jsem jej shledal jako situačně vhodnější a překlad jako *řádný proces* by byl příliš úzký (v textu se nehovoří o bezprostředním soudním řízení).

Při překladu termínů, které svůj ustálený překlad v češtině nemají, jsem postupoval v souladu s výše uvedeným doporučením (Chromá 2014, s. 48). U tohoto typu termínů jsem tedy ekvivalent „vytvořil“, při zachování definičních charakteristik původních termínů, a to různými způsoby:

- (23) **traffic court** (VT 4)
dopravní soud (PT 10)
- (24) **objective theory of contract formation** (VT 5)
objektivní teorie vytváření smluv (PT 11)

Postup překladu v případech (23) a (24) by se dal označit jako *strukturní kalk*, tedy vytvoření nové konstrukce doslovným přeložením jednotlivých komponentů slovního spojení (Vinay a Darbelnet 1995, s. 32–33).

⁶ Srov. např. vysvětlení https://www.law.cornell.edu/wex/due_process

Překlad vysvětlením při zachování pojmových charakteristik původních termínů jsem zvolil zde:

(25) punitive damages (VT 1)	sankční náhrada škody (PT 7)
(26) law of medical malpractice (VT 3)	otázky deliktní odpovědnosti zdravotníků (PT 9)

U následujících případů jsem se již uchyloval k více či méně kreativním řešením. Zpravidla zde došlo k sémantickému posunu, jenž však není vždy na škodu, jak u jednotlivých případů vysvětlím, např.:

- (27) you won't learn how to file for divorce, sue in **small claims court** (VT 7)
nenaučíte se podat žádost o rozvod, vystupovat před soudem **ve sporech o peníze** (PT 13)

U příkladu (27) jsem užil modulaci, tedy změnu pohledu na pozorovanou skutečnost (srov. Vinay a Darbelnet 1995, s. 36–37). *Small claims court* je anglické označení pro zvláštní typ soudu, kde se projednávají žaloby na zaplacení nižších částek (soud pro bagatelní věci) a který české právo nezná. Podle kontextu zde není věcná přesnost označení soudu důležitá, neboť toto označení figuruje pouze jako součást příkladného výčtu různých právních jednání, jejichž detailní popis čtenář v této knize nenalezne. Proto jsem zvolil výše uvedené řešení.

- (28) the enforceability of **handshake agreements** (VT 7)
vynutitelnost **ústních dohod** (PT 13)

V tomto případě (28) jsem opět použil generalizaci – pojem *handshake agreement* je totiž užší než *ústní dohoda*, označuje určitý nepsaný závazek k tomu, že v budoucnu mezi stranami nějaká transakce proběhne, je to tedy obdoba „naší“ smlouvy o smlouvě budoucí.

Závěrem této kapitoly zmiňme ještě překlad omisí, tedy vynecháním. Té jsem zde užil z toho důvodu, že překlad přesného označení právního ustanovení jsem již pokládal za nadbytečný a nadbytečná vnitřní vysvětlivka by čtenáře zatěžovala:

- (29) under the **Common Benefits Clause of the Vermont constitution** (VT 15)
podle **vermontské ústavy** (PT 19)

3.3.1.2 Ostatní kulturní problémy

Mezi další problémy vyplývající z odlišného kulturního zázemí čtenáře původního textu a čtenáře překladu patří například problematika převodu měrných jednotek imperiálního systému do systému metrického, stejně jako otázky převodu měnových jednotek (dolaru).

Měrná jednotka byla v textu všeho všudy jedna, a sice jednotka rychlosti (míle za hodinu). Levý (2012, s. 114) uvádí, že u měr, které nemají pro české čtenáře jasný významový obsah, „je možné převádět na metry a kilogramy proto, že to je obecná metrická soustava; ovšem jen tam, kde hodnota obecná – určitá délka nebo váha – má v celku díla významnější úlohu než hodnota zvláštní – kolorit.“

Ačkoliv by bylo v textu možné mil/h převést na km/h, rozhodl jsem se tak neučinit, neboť předmětná pasáž výslovně zmiňuje rychlostní omezení na amerických dálnicích – 65 mil/h. Převod rychlostního omezení na km/h by nadbytečnou naturalizací narušil zmíněný kolorit textu, čímž by působil na čtenáře nepatřičně – nehledě na to, že by převod nebyl přesný, protože aby hodnota působila věrohodně jako rychlostní omezení, musela by se zaokrouhlit na „kulaté“ číslo.

Měnovou jednotku – dolar – jsem nepřekládal. Srov. též Levý (2012, s. 114), který uvádí, že „[p]řevádět cizí měnu není možné, protože měna je charakteristická vždy pro určitou zemi a koruny by nám lokalizovaly překlad do našeho prostředí.“

Další otázkou náležící do tohoto okruhu byl problém odlišných kulturních presupozic amerického a českého čtenáře, tentokrát však nikoliv z hlediska práva, ale z hlediska „obecných“ reálií. Několikrát se v textu vyskytoval odkaz na americkou reálii, jejíž znalost (popř. typové zařazení) u amerického čtenáře autor předpokládá, nicméně u čtenáře českého je její znalost nepravděpodobná. Některé případy jsem řešil explikací,⁷ tedy přidáním vysvětlující informace, uveďme pár příkladů:

- (30) on the **New Jersey Turnpike** (VT 4)
na **rušné dálnici v New Jersey** (PT 10)
- (31) even the most ardent **strict constructionist** (VT 11)
i ten nejzarytější **zastávce přísně formálního výkladu americké Ústavy** (PT 15)
- (32) **constitutional law** involves (VT 9)
ústavní právo vyučované na právnických fakultách v USA zkoumá (PT 14)

V příkladu (32) by nedoplnění informace *vyučované na právnických fakultách v USA* vedlo ke zmatení čtenáře, který by si mohl myslet, že ústavní právo *zkoumá výklad a aplikaci Ústavy Spojených států amerických* na celém světě, nikoliv pouze v USA. Dále:

⁷ Jak uvádí Knittlová (2010, s. 92), „vnitřní vysvětlivka mívá formu vysvětlujícího popisu, který by však měl být co nejstručnější, aby nedošlo k nadměrnému rozšiřování textu a zatěžování nominálními prvky, [...]. Zejména v případech našemu čtenáři neznámých názvů přidávají překladatelé obecný klasifikátor, který název zařadí do příslušné pojmové oblasti, [...].“

- (33) local police could not search garbage but **FBI** agents could (VT 14)
státní policie by odpad prohledávat nemohla, ale agenti **federální FBI** ano (PT 19)
- (34) the invented children's author **Lemony Snicket** wrote (VT 7)
Daniel Handler, známý pod pseudonymem Lemony Snicket, kdysi v jedné ze svých knih pro děti napsal (PT 13)

V příkladu (33) předpokládám, že přibližný význam zkratky FBI je českému čtenáři znám. Doplnil jsem však vysvětlení, že se jedná o federální organizaci, aby byl zřejmější protiklad oproti státní policii. V příkladu (34) jsem zase doplnil vysvětlující informaci, protože českému čtenáři by bezpochyby nebylo jasné, co se rozumí *vymyšleným autorem*, tím spíše, pokud jméno Lemony Snicket nikdy neslyšel.

Obdobně:

- (35) had gone to a local **7-Eleven** (VT 2) si šel koupit do místní **samoobsluhy** (PT 8)

V tomto případě jsem se s americkou realitou vypořádal užitím generalizace, protože jsem předpokládal, že znalost obchodního řetězce 7-Eleven českému čtenáři známa nebude.

Zmíňme také specifika převodu názvů amerických institucí:

- (36) **The Supreme Court** (VT 1) **Nejvyšší soud** (PT 7)
- (37) **Congress** (VT 1) **Kongres** (PT 7)
- (38) **Vermont Supreme Court** (VT 15) **Nejvyšší soud státu Vermont** (PT 19)
- (39) **Massachusetts Supreme Judicial Court** (VT 15)
Nejvyšší soudní dvůr státu Massachusetts (PT 19)

Při převodu názvů amerických institucí jsem vycházel z jejich ustáleného překladu do češtiny, pokud je užíván, např. (36) a (37). U příkladů (38) a (39) ustálený český překlad neexistuje, vytvořil jsem název vlastní.

Určitým problémem byl i překlad samotného názvu knihy (nehledě na poměrně jednoduše přeložitelnou idiomatičnost):

- (40) **Law 101** (VT 7) **Americké právo pro začátečníky** (PT 13)

Zde jsem přistoupil ke specifikaci (Knittlová 2012, s. 47), neboť překlad jako *Právo pro začátečníky* bez dalšího by mohl českého čtenáře nabádat k tomu, že se jedná o úvod do práva českého; až po přečtení podnadpisu, popř. prvních pár stran by dospěl k závěru, že se jedná o publikaci o právu americkém.

3.3.2 Jazykové problémy

Na tomto místě stručně zmíním jazykové problémy překladu; zpravidla se jednalo o problémy způsobené systémovými rozdíly mezi češtinou a angličtinou.

3.3.2.1 Lexikální problémy

Co se týče **lexika**, hlavní problémy vyplývající z právní terminologie již byly popsány výše. Nyní tedy zaměřím pozornost na další lexikální problémy, které jsou podmíněny spíše jazykově než kulturně.

Poměrně překvapivě byl zajímavým problémem překlad slova *lawyer*. Ačkoliv by překladateli téměř automaticky mohlo na mysli vytanout slovo *právník*, věc je ve skutečnosti komplikovanější. Anglické *lawyer* označuje člověka s právnickým vzděláním, jenž je oprávněn poskytovat právní poradenství a zastupovat v soudních řízeních, zatímco české *právník* má širší význam – označuje v podstatě jakoukoliv osobu, která získala právní vzdělání, může se tedy jednat jak o advokáta, tak o soudce, notáře, státního úředníka apod., byť jsou v laickém prostředí slova *právník* a *advokát* velmi často zaměňována. Anglickému *lawyer* by tedy spíše odpovídalo užší české *advokát*.

Problém však spočívá v tom, že angličtina nemá odpovídající stylově neutrální ekvivalent pro české *právník*. Existuje termín *jurist*, který obecně označuje osobu, jež dosáhla právního vzdělání, tento termín je však velmi odborný a v angličtině řídký; v textu nebyl použit ani jednou. Autor v textu slovo *lawyer* (ve významu *advokát*) užívá i tam, kde by v češtině mohlo být bez problémů užito slovo *právník*. Dovolím si tvrdit, že kdyby v angličtině existovalo stylově neutrální synonymum pro *jurist*, autor by jej pro odlišení těchto dvou povolání použil. Při překladu jsem tedy postupoval takto: tam, kde bylo slovo *lawyer* užito výhradně ve významu *právník udávající právní rady*, užil jsem překlad *advokát*. Tam, kde by jej bylo možno chápat také v širším významu jako *člověk s právnickým vzděláním*, přeložil jsem jej jako *právník*. Viz následující příklady:

- (41) too much law and too many **lawyers** (VT 2)
příliš mnoho práva a příliš mnoho **právníků** (PT 8)
- (42) that's one reason that most **lawyers** specialize (VT 3)
to je také důvod, proč se většina **právníků** specializuje na určitou oblast (PT 9)
- (43) instead, law lives in conduct, not on the printed page; it exists in the interactions of judges, **lawyers**, and ordinary citizens (VT 4)
právo totiž žije ve společnosti, ne na papíře; uskutečňuje se v jednání a vzájemných vztazích soudců, **advokátů** a řadových občanů (PT 10)

- (44) later, [when] you go to a **lawyer** to deal with a legal matter (VT 7)
později, [až] půjdete k **advokátovi**, aby vám vyřešil právní problém (PT 13)

U příkladu (41) se překlad jako *právník* vyloženě „nabízí“ pro zachování záměrného užití slov s fonologickou podobou: *law – lawyers*. U příkladu (43) by zase překlad jako *právník* zněl absurdně proto, že bychom ve výsledné větě hovořili o *vztazích mezi soudci a právníky*, což by byl nesmysl, neboť soudci jsou právníky sami.

Problematické bylo rovněž substantivum *government*. V českých podmínkách se tohoto slova běžně užívá k překladu slova *vláda*, tímto územ se však nesmíme zmást, neboť Spojené státy fakticky nemají žádný orgán, který by se dal přirovnat k české *vládě* jakožto kolektivnímu orgánu moci výkonné, který se usnáší na základě rozhodnutí většiny. Výkonná moc v americkém systému přísluší prezidentovi, který jmenuje členy svého kabinetu (srov. Dvořáková 2008, s. 71 a násl.).

V amerických podmínkách *government* souhrnně označuje všechny tři složky státní moci – moc zákonodárnou, výkonnou a soudní – což je značný posun oproti českému, značně užšímu chápání *vlády*, která tvoří pouze podmnožinu moci výkonné, nezávisle na moci zákonodárné a soudní.

Překládat *government* jako *vláda* by tedy byla chyba, neboť by si čtenář překladu pod vlivem terminologie českého politického systému mohl myslet, že v amerických podmínkách existují ještě jiné složky státní moci, což není pravda. Substantivum *government* jsem tedy překládal šířeji, zpravidla jako *stát*, viz např.:

- (45) liberties protected from **government** action (VT 3)
osobními svobodami, jež jsou před zásahem **státu** chráněny (PT 9)
- (46) everything the **government** does is bounded by the Constitution (VT 9)
ať už **stát** dělá cokoli, je při tom vázán Ústavou (PT 14)

3.3.2.2 Syntaktické problémy

Syntaktické problémy byly způsobeny především systémovými rozdíly mezi typickými syntaktickými prostředky češtiny a angličtiny. V případě syntaktických rozdílů mezi jazyky bylo často nutné provést nutné gramatické změny, které bychom mohli označit jako postup transpozice (Vinay a Darbelnet 1995, s. 36).

Můžeme zde např. uvést příklady překládání anglických polovětných konstrukcí, které jsou v angličtině, jejíž povaha je značně nominální, velmi časté. Jak uvádí Dušková (2012, s. 542), „hlavní rozdíl mezi češtinou a angličtinou je v této oblasti častější užívání vedlejších vět proti hojnějšímu výskytu jmenných tvarů v angličtině“. Viz např.:

- (47) **driving** faster than the speed limit is a crime (VT 6)
pojedete-li rychleji, než je dovoleno, dopustíte se trestného činu (PT 11)
- (48) a parent **rushing** a desperately ill child to the hospital (VT 6)
 rodič, **který spěchá** s vážně nemocným dítětem do nemocnice (PT 12)
- (49) books about the law are notorious for **being** very long (VT 7)
 knihy o právu jsou neblaze proslulé **tím, že** jsou velmi dlouhé (PT 13)

V příkladu (47) jsem anglické gerundium ve funkci podmětu nahradil vedlejší větou podmínkovou, zatímco participia v následujících příkladech jsem nahradil vedlejší větou přívlastkovou (48) a předmětnou (49).

Mnohokrát jsem přeformuloval anglickou větu pasivní na českou větu aktivní, neboť češtině pro dosažení stejného účinku, jako má anglické pasivum, stačí pouhá změna slovosledu:

- (50) common human failings [...] **were** legally—and frequently—**punished** (VT 3)
 právo často **stíhalo** [...] běžné lidské neřesti (PT 8)
- (51) the public seems to **be** morbidly **fascinated** by law school (VT 3)
 jak se zdá, prostředí právnických fakult **dokáže** veřejnost **uchvátit** (PT 9)

Časté byly úpravy za účelem dosažení výpovědní dynamičnosti prostřednictvím českého aktuálního členění větného. V češtině „je aktuální členění (funkční větná perspektiva) hlavním slovosledným principem, v angličtině se uplatňuje v menší míře. [...]. Angličtina [...] disponuje různými syntaktickými a sémantickými prostředky, které umožňují dosáhnout souladu mezi větnou linearitou a základním rozložením výpovědní dynamičnosti.“ (Dušková 2012, s. 527). Mnohokrát jsem tedy informaci, na niž byl ve výchozím textu kladen důraz, přemístil v češtině na konec věty:

- (52) **people** make the law (VT 6)
 právo tvoří **lidé** (PT 12)
- (53) for a long time lawyers and the public at large looked mostly **to the federal courts** for the protection of individual rights. (VT 13)
 advokáti a široká veřejnost se dlouhou dobu s otázkami ochrany práv jednotlivců obraceli hlavně **na federální soudy** (PT 18)

Syntaktické transformace, tedy více či méně radikální změny větných struktur výchozího textu, byly bezpochyby jedním z nejčastějších postupů, jichž jsem při překladu užíval. Jelikož většina z výše uvedených gramatických změn měla svůj původ v systémových rozdílech mezi angličtinou a češtinou, mohli bychom je v zásadě označit za *konstitutivní posuny* (k posunům viz kapitolu 3.4).

Množství syntaktických transformací však bylo také ryze individuálních. Zjistil jsem například, že jsem velmi často jako syntaktický prostředek spojování vět používal pomlčku, což nejspíš vyplývá z mého vlastního překladatelského idiolektu:

- (54) the necessary reference to a single text makes constitutional law so challenging **because of** the infinitely broad range of situations that the text must cover (VT 10)
právě proto, že předmětem ústavního práva je jeden jediný text, je tato disciplína tak **náročná – text**
Ústavy musí totiž pokrýt nekonečně širokou škálu možných situací (PT 15)
- (55) the state constitutions are in many respects like the federal Constitution, **as** they establish the structure of the legislative, executive and judicial branches (VT 12)
ústavy jednotlivých států se v mnoha ohledech podobají Ústavě **federální – určují** strukturu moci zákonodárné, výkonné a soudní (PT 17)

3.3.2.3 Stylistické problémy

Určitý okruh jazykových problémů tvořily také problémy **stylistické**. Jak již jsem zmínil, výchozí text mnohdy používá expresivních prostředků. Expresivitu však často v jednotlivých situacích ze stylistických a gramatických důvodů nebylo možné zachovat, proto jsem místy přistoupil k nivelizaci, tzn. oslabování expresivní, popř. neformální funkce originálu. Např.:

- (56) first, **things are often messy** (VT 6)
jednak **bývá výchozí situace často nepřehledná** (PT 11)
- (57) to **draw that fine a line** anyway (VT 5)
aby dokázal takováto malá překročení **spolehlivě rozlišit** (PT 10)
- (58) our conflicting responses to them are **the stuff of** political controversy (VT 6)
naše protichůdné odpovědi na ně jsou **předmětem** politických sporů (PT 12)

Naproti tomu tam, kde to bylo vhodné a účelné, jsem naopak přistoupil k intenzifikaci (Knittlová 2012, s. 72), tedy posilování expresivní či neformální funkce textu. Např.:

- (59) be prepared to have a truck **bearing down** on you (VT 4)
počítejte s tím, že se za vás **nalepí** kamion (PT 10)
- (60) the court **rejected** each of the state's arguments (VT 16)
soud všechny argumenty státu **smetl ze stolu** (PT 20)
- (61) intellectually stimulating, but **grueling and dehumanizing** experience (VT 3)
vám sice řádně procvičí mozkové závity, ale také vás **sedře do morku kostí** (PT 9)
- (62) leather-bound **tomes** of precedents (VT 4)
v kůži vázané **bichle** precedentů (PT 10)

Tento postup bychom mohli nazvat kompenzací – určité jazykové rysy jsem na některých místech zatlačil do pozadí, zatímco na místech jiných jsem je zdůraznil (srov. Knittlová 2010, s. 97–98). Tímto jsem se snažil alespoň částečně zachovat původní do určité míry neformální ráz textu.

Jako poslední zmíním opět modulaci, tedy změnu pohledu na danou skutečnost (Vinay a Darbelnet 1995, s. 37–38). Zpravidla tento postup spočíval ve změně kladného výrazu na výraz záporný (a naopak), např.:

- (63) law reflects life, and life **is complicated** (VT 5)
v právu se odráží sám život – a život **není jednoduchý** (PT 11)
- (64) so what is the law on how fast you can drive? **Something different than the books say** (VT 5)
jak rychle se tedy skutečně smí jezdit? **V knihách odpověď nenajdeme** (PT 10)
- (65) we often are **of two minds** about an issue (VT 6)
často **nemáme** na určité otázky **jasný názor** (PT 12)

Poměrně řídky jsem se ze stylistických důvodů také uchýloval k omisi, tedy „vypouštění informací, které by náš čtenář považoval za redundantní“ (Knittlová 2010, s. 92). Uvedme např. případ, kdy jsem vyjadřování konatele děje, jenž je již z předchozího kontextu znám, shledal nadbytečným, nehledě na obtížnost jeho zakomponování do české věty další zatěžující transformací:

- (66) **the killing of Trayvon Martin by George Zimmerman** (VT 5)
zastřelení Trayvona Martina (PT 11)

3.3.3 Ostatní textově specifické problémy

Zde zmíním ostatní problémy, na které jsem při překladu narazil a které nespádají ani do jedné ze dvou výše uvedených kategorií.

Chtěl bych se věnovat zejména **intertextovosti**, neboť výchozí text (zejména jeho druhá polovina) ve značném rozsahu cituje existující texty, zejména text americké federální Ústavy, jejích dodatků, ústavy jednotlivých amerických států, soudní rozhodnutí, vybrané pasáže z knih apod. Zde je třeba provést rešerši, tedy zjistit, zda již tyto texty byly přeloženy do češtiny a zda je vhodné je v překladu citovat. Text Ústavy USA včetně jejích dodatků byl do češtiny několikrát přeložen, překlad ostatních pramenů do češtiny se mi dohledat nepodařilo.

Kvalita překladů americké Ústavy do češtiny poměrně kolísala. Jako nejkvalitnější (byť s výhradami) jsem shledal překlad v publikaci *Dějiny Spojených států amerických* (Tindall a Shi 2008, s. 798–810). Pasáže, kde byl překlad kvalitní, jsem tedy v zásadě beze změny převzal

(na což bych v případě reálného vydání knihy v ediční poznámce upozornil), u několika defektních pasáží jsem provedl změnu:

- (67) the Constitution proclaims itself to be “**the supreme Law of the Land**“ (VT 10)
Ústava prohlašuje sebe samou za „**nejvyšší zákon země**“ (PT 15)
- (68) “deny to any person **within its jurisdiction** the equal protection of the laws“ (VT 11)
„zbavit jakoukoli osobu **podléhající jeho pravomoci** stejné ochrany zákona“ (PT 15)

U příkladu (67) překlad v publikaci namísto slov *nejvyšší zákon země* obsahoval spojení *vrcholné právo země*, což považuji za defektní překlad pravděpodobně způsobený nedostatečným pochopením originálu – překladatel užil nesprávného významu slova *Law*, který text ústavy chápe ve smyslu *zákona*, nikoliv *práva*. V příkladu (68) byl přívlastek *podléhající jeho pravomoci* v překladu chybně pochopen jako přívlastek volný, nikoliv těsný, a proto byl nesprávně z obou stran oddělen čárkami, které jsem odstranil. U citovaných textů, jejichž český překlad k dispozici nebyl, jsem použil překlad vlastní.

Další otázkou, u níž bylo potřeba sjednotit překladatelskou strategii, byla otázka překladu názvů soudních rozhodnutí. Zde jsem se rozhodoval mezi tím, zda přeložitelná jména v názvech soudních rozhodnutí přeložit do češtiny a názvy států počestit (např. *Stát, Kalifornie*), nebo je pro lepší dohledatelnost ponechat v původní podobě (*State, California*). Při řešení jsem vzal v úvahu platný úzus při překladu názvů těchto rozhodnutí do češtiny, konkrétně např. v publikaci *Dějiny angloamerického práva* (Kuklík a Seltenreich 2011), kde se autoři rozhodli „především z důvodu snazšího napojení čtenářů této knihy na rozsáhlou anglicky psanou literaturu [...] až na výjimky nepřekládat slova obsažená v názvech soudních sporů.“ (tamtéž, 18). Rozhodl jsem se však zvolit přístup opačný, tedy všechna přeložitelná slova v názvech soudních rozhodnutí přeložit a názvy států počestit, neboť neočekávám, že by fiktivní čtenář bez právnického vzdělání měl zájem dohledávat původní znění těchto rozhodnutí. Viz následující příklady:

- (69) **California** v. Greenwood (VT 14) **Kalifornie** v. Greenwood (PT 18)
- (70) Baker v. **State** (VT 15) Baker v. **Stát** (PT 19)
- (71) Goodridge v. **Department of Public Health** (VT 15)
Goodridge v. **Ministerstvo veřejného zdraví** (PT 19)

V případě (71) zároveň název spojení nese obecnou informaci, o níž by hypotetický čtenář byl ochuzen, pokud by angličtinu neovládal a název instituce přeložen nebyl.

Dále jsem řešil otázku, zda v překladu psát určitá slova s velkými písmeny, či nikoliv – jednalo se o výrazy *Constitution* (Ú/ústava) a *Bill of Rights* (L/listina práv), kde autor ve výchozím textu na určitých místech užíval velké počáteční písmeno pro zdůraznění, že se jedná o jedinečné dokumenty.

Autor používal velké první písmeno tam, kde se jednalo o označení federální Ústavy USA z roku 1787 (která je jen jedna), zatímco při odkazování na ústavy jednotlivých amerických států (kterých je větší množství) použil slovo ústava s malým počátečním písmenem. Obdobně postupoval při odkazování na jedinečnou Listinu práv z roku 1791 a listiny práv jednotlivých států.

Při překladu jsem tento způsob zachoval, podle toho, zda se označovaný výraz váže k jedinečnému federálnímu dokumentu, nebo k předpisu jednotlivého státu, jsem tedy pro přehlednost buď použil velké, či malé počáteční písmeno.⁸ Viz příklady:

- (72) any state or federal law [...] that conflicts with the **Constitution** (VT 10)
pokud nějaký státní nebo federální zákon není s **Ústavou** v souladu (PT 15)
- (73) eleven **constitutions** expressly state a right of privacy (VT 13)
jedenáct **ústav** výslovně zaručuje právo na soukromí (PT 18)
- (74) today state **bills of rights** look more like the federal **Bill of Rights** (VT 13)
dnes se státní **listiny práv** federální **Listině práv** podobají (PT 18)

3.4 Typologie posunů

V této části stručně klasifikuji překladatelské posuny, ke kterým při překladu došlo. Budu při tom vycházet z typologie Popoviče, jenž posuny dělí na *konstitutivní* a *individuální*.

Posun *konstitutivní* je posun objektivně nevyhnutelný (Popovič 1975, s. 132). Dochází k němu v důsledku rozdílů mezi oběma jazyky. Patří sem například reprodukce anglického systému gramatických časů ve slovenštině i češtině, nebo naopak vidových příznaků při překladu do angličtiny (Vilikovský 2002, s. 44). Nejvýraznější konstitutivní posuny, k nimž v této práci došlo, byly zejména syntaktického rázu – převod anglického gerundia, pasiva, popř. další problémy popsane v kapitole o syntaktických problémech.

Naproti tomu posun *individuální* jako systém tvoří překladatelovu poetiku (Popovič, tamtéž), je totiž chápán jako individuální odchylka motivovaná výrazovými sklony nebo idiolektem překladatele (Vilikovský, tamtéž). Posunů individuálních se v této práci vyskytovalo rovněž značné množství. Uvedme např. různé způsoby řešení kulturní

⁸ Rovněž jsem se inspiroval územ používaným v publikacích o českém ústavním právu (např. Pavlíček 2015), podle kterého je v případě odkazování na českou Ústavu používáno v zásadě velké písmeno, zatímco o ústavě obecně (nikoliv o té jedinečné, české) je zpravidla hovořeno s malým počátečním písmenem.

neekvivalence (vysvětlivky, vynechávání, explikace) popsané v kapitole o problémech kulturních. Stejně tak můžeme zmínit různé způsoby zesilování či naopak zeslabování expresivity, popř. neformálnosti, jak jsem zmínil u problémů stylistických.

Popovič dále zmiňuje posun tematický. Ten vzniká náhradou reálií, výrazových spojení a idiomů prvky domácími. Tento postup favorizuje konotaci na úkor denotace a zpravidla se označuje jako substituce (Vilikovský, tamtéž). Zmiňme např. následující substituce jazykových prostředků (co se týče idiomatičnosti):

- (75) critics charge that in recent years we have become plagued with **“hyperlexis“** (VT 2)
kritici namítají, že u nás v poslední době začíná být **„přezákonováno“** (PT 8)
- (76) if you promise [...] are you **off the hook** when (VT 5)
pokud slíbíme [...] znamená to, že se z původního slibu můžeme **vyvléknout** (PT 11)

Jako poslední zmiňuje Popovič posun *negativní*. Ten vzniká v důsledku nepochopení originálu. Může být motivován jak neznalostí jazyka, tak nesprávným překladem nebo nerespektováním pravidel ekvivalence a projevuje se nesprávným překladem nebo stylovým ochuzením originálu. Pouze tento typ posunu lze jednoznačně klasifikovat jako chybný výkon (Vilikovský, tamtéž). Z povahy věci vyplývá, že přítomnost negativních posunů v překladu sám překladatel zhodnotit nemůže.

4. ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusil o překlad části anglicky psané populárně naučné knihy o americkém právu, stejně jako o napsání komentáře, v němž popisuji jednotlivé kroky svého překladatelského procesu. Ačkoliv zvolený text pro svou kulturní vázanost pravděpodobně nebyl typickou ukázkou textu, který by se z angličtiny do češtiny překládal nejčastěji, byl pro mě jeho překlad významným přínosem v tom smyslu, že jsem prohloubil své znalosti a rozšířil obzory v oblasti jiných právních systémů a překladatelského převádění jejich terminologie do češtiny. V tomto směru pro mě byly velmi přínosné jak konzultace s vedoucí práce Mgr. Zuzanou Šťastnou, Ph.D., tak s odbornicí na právní překlad doc. PhDr. Martou Chromou, Ph.D.

Překlad výchozího textu nebyl jednoduchou záležitostí. Do co nejvyšší možné míry jsem se snažil při převodu zachovat jeho informativní funkci a zároveň jsem usiloval o to, aby výsledný překlad nenesl známky „překladatelštiny“ a byl čtivý. Čtenář této práce nechť posoudí, nakolik byla má snaha úspěšná.

5. BIBLIOGRAFIE

Primární literatura

1. FEINMAN, Jay M. *Law 101: Everything You Need to Know About American Law*. 4. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2014, 359 s. ISBN 978-0199341696.

Sekundární literatura (translatologie a lingvistika)

1. DUŠKOVÁ, Libuše. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012, 673 s.. ISBN 978-80-200-2211-0.
2. JAKOBSON, Roman a Miroslav ČERVENKA. *Poetická funkce*. Jinočany: H & H, 1995, 747 s. Artes et litterae. ISBN 80-85787-83-0.
3. KNITTLOVÁ, Dagmar. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010, 291 s. ISBN 978-80-244-2428-6.
4. LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012, 367 s. ISBN 978-80-87561-15-7.
5. NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991, 250 s. ISBN 9051833113.
6. POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975, 293 s.
7. VILIKOVSKÝ, Ján. *Překlad jako tvorba*. Přeložil Emil CHAROUS. Praha: Ivo Železný, 2002, 246 s. ISBN 80-237-3670-1.
8. VINAY, Jean-Paul a Jean DARBELNET. *Comparative stylistics of French and English: a methodology for translation*. Filadelfie: J. Benjamins Pub.. Co., 1995, 358 s. ISBN 90-272-1611-8.

Sekundární literatura (oborová)

1. BŘICHÁČEK, Tomáš. Zelená kniha o smluvním právu a její reflexe v České republice. *Právní fórum*. 2011, (10). ISSN 1214-7966.
2. DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008, 255 s. ISBN 978-80-245-1357-7.
3. ELIÁŠ, Karel. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 358 s. ISBN 978-80-7478-493-4.
4. KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. Praha: Leges, 2011, 871 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-87-5.
5. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
6. PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015, 1152 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-084-0.

7. TINDALL, George Brown a David E. SHI. *Dějiny Spojených států amerických*. 5., dopl. vyd. Přeložili Alena FALTÝSKOVÁ et al. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 904 s. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-588-3.
8. TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK. Deliktní právo v návrhu občanského zákoníku. *Právní fórum*. 2012, (1). ISSN 1214-7966.
9. ŠÍNOVÁ, Renáta. Americké versus evropské pojetí (místní) příslušnosti. *Právní fórum*. 2009, (8). ISSN 1214-7966.

Příručky a slovníky

1. CHROMÁ, Marta. *Právní překlad v teorii a praxi: nový občanský zákoník*. Praha: Karolinum, 2014, 270 s. ISBN 978-80-246-2851-6.
2. ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.
3. CHROMÁ, Marta. *Anglicko-český právní slovník: English-Czech law dictionary*. 3. vyd. Voznice: Leda, 2010, 341 s. ISBN 978-80-7335-248-6.
4. GARNER, Bryan A. *Black's law dictionary*. 8th ed. St. Paul: Thomson/West, 2004, 1810 s. ISBN 0-314-15199-0.

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

1. Cornell Law School. Legal Information Institute. *Due Process* [online]. [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/wex/du_e_process
2. Rutgers Law School. Faculty Directory. *Jay M. Feinman* [online]. [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://law.rutgers.edu/directory/view/feinman>
3. Český národní korpus - InterCorp. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z: <http://www.korpus.cz>.
4. Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>.
5. Merriam-Webster Dictionary. Dostupné z: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>

PŘÍLOHA Č. 1 – VÝCHOZÍ TEXT